

ՇՐ. Կոստանդնուպոլսոյ Ս. Ժողովոյն 150
հայրապետացն: Եզ 3.16-19: Բ. Կր 6.1-14:
Մտ 12.22-32:

ՏՕՆ Կ. ՊՈԼՍՈՅ Ս. ԺՈՂՈՎԻՆ
150 ՀԱՅՐԱՊԵՏՆԵՐՈՒՆ

Մեծն Կոստանդինոսի ժամանակ արիստոսաններուն ազանդը շարա-
չար դատապարտուեցաւ եւ զսպուեցաւ: Սակայն երբ անոր Կոստանդ որ-
դին թաղաւորեց, որ կուսակից էր արիստոսաններուն, զարձեալ սկսան զօ-
րանալ շարափառները:

Այս շրջանին երեւան եկաւ նոր Հերետիկոսապետ մը՝ Մակեդոն անուն, որ կ'ուրանար Ս. Հոգիին աստուածութիւնը եւ կատարեալ անձնա-
ւորութիւնը:

Այս Մակեդոնը երկու անգամ նստաւ Կ. Պոլսոյ պատրիարքութեան
աթոռը՝ 342-361-ին, գոր Կոստանդ կայսրը ընտրել սուսած էր Պօղոս Թո-
սովանոզին տեղ:

Բայց թիչ ժամանակ տնց, Մակեդոն ատելի դարձաւ ոչ միայն ուղ-
ղափառներուն, այլեւ արիստոսաններուն, որովհետեւ կը կեղեցէր եւ կը հարըս-
տահարէր եկեղեցին: Մանաւանդ երբ Կոստանդինոսի մարմինը առանց
կայսրին դիտութեան եւ հակառակ ժողովուրդի կամքին՝ Ակակիոս Վկա-
յին եկեղեցին փոխադրեց, եւ այս առթիւ արիւնահեղութիւն ալ պատահե-
ցաւ, կայսրը զայն զահրնկէց ըրաւ 361-ին, եւ անոր տեղ նստեցոց Եւզե-
սիոս արիստոսեանը:

Անոր վրայ Մակեդոն նեղուեցաւ եւ յարեցաւ ուրիշ ազանդի մը՝
որուն Հիմնադիրը եղաւ: Ըստ անոր՝ Հոգին սուրբ որեւէ հաղորդութիւն
չունի Հօր եւ Որդւոյն հետ, այլ օտար է անոնց տէրութենէն, եւ լսի անոնչ
պաշտօնեան:

Թէպէտ այս հոգեմարտ հայհոյիչը շարաչար մահով մեռաւ, սակայն
իր ազանդը մնաց իր Հետետորդներուն մէջ՝ որոնք մակեդոնեանք կոչուե-
ցան: Անոնք բոլորն ալ միաբան կը մեքեօէին Հոգւոյն Սրբոյ աստուածու-
թիւնը, եւ այս պատճառով ալ հոգեմարտ անուանուեցան:

Արիստոսաններու շտապիղջն ելաւ Այնտիոս անուն Հերմուածողը, որ
արիստոսաններու եւ մակեդոնահաններու խառնուրդ վարդապետութիւն մը
կ'ուսուցանէր: Մեքեօելով Որդւոյն եւ Ս. Հոգւոյն համար ըսել կամագոյն-
կից կամ Անահազոյակից, Հնարեց անոնց համար տյալագոյակից բացատրու-
թիւնը, այսինքն՝ օտար բնութեամբ:

Այնտիոսի զիխաւոր աշակերտը՝ Եւնտիոս, եղաւ շարագոյն քան իր
վարդապետը: Յայտնապէս ան կ'ուսուցանէր՝ թէ Որդին տրարած է, իրբեւ
զերագոյն եւ առաջին՝ արտրածներուն մէջ, օտար Հօրը բնութենէն: Եւ այն-
պէս՝ Հոգիին համար կ'ըսէր թէ արարած է, եւ ոչ թէ Հօրմէ յառաջ եկած,
այլ որդիէն՝ Նախքան միւս արարածները: Այս պատճառով ալ ուղղափառ-
ներուն մկրտութիւնը անվաւեր կը համարէր, եւ զանոնք կրկին մկրտել
կուտար:

Կոստանդ կայսրը չկարենալով հանդուրժել վերոյիշեալներուն անպատեթեան՝ կրկուքն ալ աքսորել տուաւ. սակայն անոնց հետևորդները անարգել շարունակեցին իրենց դործը, Կոստանդի եւ անոր յաջորդներուն օրով, մինչև եր-մեռաւ Վաղէս արխաթա՛նը կայսրը, որ ամէնէն աւելի հալածեց ուղղափառները, եւ անոնց կարգին նաև Հայոց Մեծն Ներսէս հայրապետը:

Երբ Քէոզոս Մեծ Թաղաւորական դահը բարձրացաւ 370-ին, վերջս-տին պաշտպանեց նիկիական վարդապետութիւնը եւ աքսորէ վերադարձուց Վաղէոյ կողմէ աքսորուած ուղղափառ հայրապետները, որոնց կարգին նաև Ս. Ներսէս Հայոց հայրապետը:

381 Մայիսին, Քէոզոս ինքնակալին հրամանով Կոստանդնուպոլսոյ մէջ ժողով գումարեցին 150 հպիսկոպոսներ, որոնց մէջ կային նշանաւոր եւ իմաստուն հայեր՝ ինչպէս Ս. Գրիգոր Նազիանզացի, Ս. Գրիգոր Նիս-սացի՝ եղբայր Ս. Բարսեղ Կեսարացիի, Ս. Մելիտոս՝ Անտիոքի հայրապետ, Կիւրեղ հայրապետ Երուսաղէմի, Ս. Ներսէս Պարթև Հայրապետ Հայոց, Տիմոթէոս հայրապետ Աղեքսանդրիոյ եւ ուրիշներ:

Ժողովին առաջին պործը եղաւ վար տանել Մաքսիմոս աղանդաւորը, եւ անոր տեղ պատրիարք նստեցնել Գրիգոր աստուածաբանը՝ որպէս արժանաւոր հովիւ: Սակայն Ս. Մելիտոս - Աստուածաբանին պաշտպանը - ժողովի ընթացքին վախճանելով, միւսներու պահանջին վրայ պատրիարքութիւնը տուին Նեքստորիոս Տարսուսացիին:

Ժողովը վերահաստատեց նիկիական հանդումակին վարդապետութիւնը՝ հաւատարմով ի մի աստուածութիւն՝ համադոյ եւ միանական, անբաժանելի Ս. Երրորդութեան Հօր եւ Որդւոյ եւ Հաւրոյն Սրբոյ:

Երեսուն մակեդոնեան եպիսկոպոսներ՝ որոնք մերժեցին ընդունիլ այս հանդանակը, ժողովէն դուրս վտարուեցան եւ եկեղեցիի հաղորդու-թենէն կտրուեցան:

Ամենատարբ Հողւոյն համար նիկիոյ հանդանակը ըսած էր պորզապէս - «Նւ ի սուրբ Հոյին»: Կ. Պոլսոյ ժողովը ըրաւ հետեւեալ յաւելումով.

- Եւ ի Ս. Հոյին Աստուծոյ, կենդանաբար, Հօրմէ ելլողը, Հօր եւ Որդւոյ հետ երկրպագակից եւ փառաւորակից, որ խօսեցաւ մարդարէներով:

Աւելցուց նաև հետեւեալ խօսքերը.

- Ի մի սուրբ կոթողիկէ եւ առաքելական եկեղեցի: Կը խոստովա-նինք՝ մէկ միասութիւն՝ մեղքերու թողութեան համար: Այն ունինք մեռել-ներու յարութեան, եւ հանդերձեալ յախտեական կեանքին:

Այս Քէոզոս կայսրը խիստ հրահանգ հանեց որ բոլոր եպիսկոպոս-ները հետևին ժողովի որոշումներուն եւ անաստողները իրենց աթոռէն իջնան:

Արձակեց նոյնպէս Մեծն Ներսէս հայրապետը, որ Հայաստան երթալով, ժողովի կանոնները ահամանեց՝ ըստ իր հօտի կարիքներուն եւ լուսաւորչեան նիկիական հանդանակին՝ զոր հուսատարձօրէն կը պահէր Հայաստանեայց եկեղեցին:

Որդւոյն համար հարկ շոնաւ առանձին դնել ըյտալ քան զսոնեայն յաւառեանս, որովհետև Լուսաւորչին կողմէ նախապէս տրուած էր ամե-նատարբ Երրորդութեան համար «Մակ մենք պիտի փառաւորենք՝ որ յառաջ քան յախտեանս՝ երկիր պողանելով սուրբ Երրորդութեանն եւ մի Աստուա-ծութեանն...» եւայլն:

Ս. Հոյիին համար եւս հարկ շոնաւ դնել «Երկրպագակից եւ փա-ռաւորակից», որովհետև Ս. Լուսաւորիչը արդէն դրած էր «Կը հաւատանք նաև Ս. Հոյիին՝ անկ եւ կատարեալ, որ խօսեցաւ օրէնքներով եւ մար-գարէներով եւ ուետարաններով»:

Լուսաւորչեան հանդանակին մէջ աւելցուեցաւ նաև հետեւեալ գեղե-ցիկ յաւելումով. - «Մարմնացաւ, մարդագաւ, ծնաւ կատարելապէս Մա-րիամ սուրբ կոյսէն՝ սուրբ հոյիով. որով տաւ մարմին, հոյի եւ միտք, եւ ամէն ինչ որ կայ մարդուն մէջ, ճշմարտապէս, եւ ոչ կարծեօք»:

Այս բոլորէն յայտնի է թէ մեր լուսաւորչեան հանդանակը՝ աւելի նիկիական է. իսկ լատինները եւ յոյները կը հետևին աւելի Կ. Պոլսոյ հան-դանակին: Յամենայն դեպս, երկուքն ալ նոյն ուղղափառ դաւանութիւնն են կոթողիկէ եւ առաքելական Ս. եկեղեցւոյ:

MATTHEW 6

6 "Beware of practicing your piety before men in order to be seen by them; for then you will have no reward from your Father who is in heaven.

2 "Thus, when you give alms, sound no trumpet before you, as the hypocrites do in the synagogues and in the streets, that they may be praised by men. Truly, I say to you, they have their reward. 3 But when you give alms, do not let your left hand know what your right hand is doing, so that your alms may be in secret; and your Father who sees in secret will reward you.

5 "And when you pray, you must not be like the hypocrites; for they love to stand and pray in the synagogues and at the street corners, that they may be seen by men. Truly, I say to you, they have their reward. 6 But when you pray, go into your room and shut the door and pray to your Father who is in secret; and your Father who sees in secret will reward you."

7 "And in praying do not heap up empty phrases as the Gentiles do; for they think that they will be heard for their many words. 8 Do not be like them, for your Father knows what you need before you ask him. 9 Pray then like this:

Our Father who art in heaven,
Hallowed be thy name.

10 Thy kingdom come,
Thy will be done,

On earth as it is in heaven.

11 Give us this day our daily bread;

12 And forgive us our debts,
As we also have forgiven our debtors;

13 And lead us not into temptation,
But deliver us from evil."

14 "For if you forgive men their trespasses, your heavenly Father also will forgive you; 15 but if you do not forgive men their trespasses, neither will your Father forgive your trespasses.

16 "And when you fast, do not look dismal, like the hypocrites, for they disfigure their faces that their fasting may be seen by men. Truly, I say to you, they have their reward. 17 But when you fast, anoint your head and wash your face, 18 that your fasting may not be seen by men but by your Father who is in secret; and your Father who sees in secret will reward you.

19 "Do not lay up for yourselves treasures on earth, where moth and rust consume and where thieves break in and steal, 20 but lay up for yourselves treasures in heaven, where neither moth nor rust consumes and where thieves do not break in and steal. 21 For where your treasure is, there will your heart be also.

ԲՈՒՆ ԲԱՐՆԿՆՆԻԱՆ.— Բարեկեցանքներուն զըլ-
խաւորը եւ խիստէն բարեկեցանքը կը նկատուի՝ Մեծ
Պահօքը յառաջող վերջին ուստիքի Կիրակին, որուն կը
յաջողուի Մեծ Պահօքը, այն է հոթը շաբաթ=48 օր
անընդհատ պահօք: Հարկաւ այդ օրուան կերակուրնե-
րու ուրախութիւնն ուրիշ բարեկեցանքներէն մեծ բը-
րաւուն, այդ բարեկեցանքը կը շարունակուի Իսա թողնելու
դամ: Այդ Կիրակի օրը Չատիկէն հոթը շաբաթ յա-
ռաջ է, եւ Չատիկէն հետ 36 օրուան շաբաթանոթիւն
ունի, Փետր. 1-էն Մարտ 7: Այժմ սովորութիւն է, եւ
սովորութիւնն ալ նոր է, որ այ թէ միայն Բուն Բա-
րեկեցանքին Կիրակին, այլ եւ բովանդակի անոր նա-
խընթաց հոթնեակն սովորութիւն բարեկեցանքը կը նկա-
տուի, եւ բարեկեցանքի շաբաթ կը կոչուի: Այդ հոթ-
նեակը սովորը կերակուրներու եւ զուարճութեանց ու-
րախութեամբ կ'անցնի: Եկեղեցին ալ նոյն հոթնեակին
աւելի նշանաւոր ասոնք պատճ է: Նոյն իսկ վանքերն ալ
կ'երեւայ թէ բարեկեցանքի շաբաթն իրենց խառակե-
ցութիւնը կը թաւջնէին, եւ ասիէ ծաղում աւան է նոյն
օրերուն յատկապէս Արեղաքող անունը: Մեծ Պահ-
օքի ապաշխարութեան եկեղեցական երգերը եւ վարա-
պետին վտակաւ շաբաթ իրիկուն կատարուելէն ետքը,
Կիրակի օրը եկեղեցական տիրութեան հետ կերակուր-
ներու ուրախութեան նախաւիճ, ըստ մեր վարդապե-
տաց «Չատիկութիւն դրախտին եւ դրաբեկեցանո-
թիւն որինակէ»: զի Բուն Բարեկեցանքի Կիրակին
խորհուրդը նախահայրերուն պատրաստին երջանիկ կե-
նաց յիշատակութիւնը կը սրբաւանակէ:

Յիսուսի քարոզութեան այս երրորդ մասը սերտ կապակցութիւն ունի նախընթաց երկրորդ մասին հետ. իբր զի այն մասին մէջ հին օրինակն պարտաւորութեանց նոր Ուխտի մէջ ունենալիք առաւելութիւնները կը բացատրէր. իսկ այս մասին մէջ կը բացատրէ բարեպաշտական դործողութեանց ստանալիք առաւելութիւնները: Այն տեղ քանի մը պատուիրաններ յառաջ կը բերէր իբր օրինակ, եւ սարսկացած սկզբունքին դարձաբարութիւնը կը մեկնէր. այս տեղ ալ քանի մը բարեպաշտական դործեր կը յիշէ եւ սնունց դործածական ձևերը կը պարզաբանէ: Յատույ յերուստ բարեպաշտական դործերը երեք են, ողորմութիւն եւ աղօթք եւ պահք. խրաքանչխրին վրայ կարգաւ պէտք է խօսիլ:

Ողորմութեան մասին մէջ (Մասք. Զ. 1-4), Յիսուսի նկատի առած պլաստր կէտը ցուցամոլութիւնն է, եւ ոչ թէ պարզապէս վաղանութիւնը: Ողորմութիւն ընողը պէտք է նպատակ ունենայ գործին ներքին արդիւնաւորութիւնը, եւ ոչ թէ նոյն դործէն յառաջ պալիք արտաքին փառաւորութիւնը: Բորբորովին հակառակը կը վարուէին ժամանակին Դպիրներն ու Փարիսեցիները, աւելի մտադրութիւն վարձելով ողորմած երեւալու, քան թէ ողորմութիւն ըրած ըլլալու: Յիսուսի պատճառարանութիւնը դործէն յառաջ պալիք սնանկական օգուստին վրայ կը հիմնուի: Յիսուս կ'ընդունի թէ ողորմութիւն ընողը արդիւնք ծր պիտի ստանայ, իր ողորմածութիւնէն ինքն ալ օգուստ մը պիտի քաղէ, միայն սղորմութիւն ընդունող անձին օգուստով գործը չի վերջանար, ողորմութիւն տուող անձն իր օգուստը ունի եւ պիտի ունենայ, եւ կրնայ իսկ այդ օգուստը փնտռել. այս է ողորմութեան վարձք կոչուածը: Այդ օգուստները երկու կերպ են Յիսուսի բացատրութեամբ. Աստուծոյ կողմանէ ճորհուելիք օգուստը, եւ մարդերուն կողմէն ստացուած օգուստը: Մարդիկ ողորմութիւն ընողը կը գովեն, կը հռչակին, կը ծախահարեն, կը փառաւորեն. այստեղ կը լսննայ իրենց ընելիքը: Աստուած ողորմութիւն ընողին ներքին շնորհքներ կը պարզեմէ, ինչպէս են մեղաց թողութիւն, հուսկան դորութիւն, գործոց յաջողութիւն եւ յախտեկանական երանութիւն: Արտք սր բորբոր մտադրութիւններ կը դարձնեն որ ըրածներն սերիշներ տեսնեն եւ դիրենք դովեն, ըսել է թէ մարդերէն պալիք օգուստին հետամուտ են, զայն միայն կը ստանան. Այն իսկ եւ վարձք մտցա: ձեայց եթէ դուք ալ, կ'ըսէ Յիսուս, այս կերպ կը վարուիք, մարդերուն գովեստով կը վերջանայ ձեր օգուստը, ա'լ Աստուծոյ բան մի' սպասէք. Դուցէ եւ վարձս ոչ ընդունիցիք ի շօրէն ձերմէս:

Ողորմութիւն տալու գործողութեան համար դործածուած շախաղանցական բացատրութիւնները, Մի' կարկանէր փող առաջի քո, եւ Մի' գիտասցէ ձայն քո զի'Պջ գործէ աջ քո, կը նմանին այն բացատրութեանց, որոնցմէ քանիները տեսանք, որք արեւելեան ոճին Հտեւանքներն են, եւ նմանցնելով կամ խոտացնելով ըսուած են, եւ ոչ թէ բառական եւ տառական ճշգրտութեամբ: Յիսուս ըսել կ'ուզէ. «Մի' աշխատիր որ ողորմածութիւնը ամենուն գիտցնես ու հռչակես, իբր թէ առջեւը փողահար մը կամ մունետիկ մը ձգած ըլլաս, այլ դո՛ւ եղիր որ Աստուած միայն զիտնայ ըրածդ, եւ եթէ հոսր ըլլար, ձախ ձեռքդ իսկ չդիտնայ աջ ձեռքիդ տուածը: Վասն զի մարդերուն գովեստին հետեւած ասանդ, այլեւ Աստուծոյ փոխարինութիւն սպասելու իրաւունք չես ունենար. իսկ երբ Աստուած ներքին կերպով կը տեսնէ ըրած սղորմութիւնը, նա թէ' ներքին եւ թէ' արտաքին կերպով քեզի փոխարինութիւններ կը շնորհէ. Հայր քո, որ տեսանէ ի ծածուկ, հատուցէ քեզ յայտնապէս:

Ողորմութեան մասին պիտելու կէտ մըն է, թէ ի'նչ է բուն ողորմու-

Թիւնը: Որովհետեւ պէտք չէ կարծել, թէ ողորմութիւն է միայն մուրացիտ-
նին ձեւերը տասնոց մը դնել կամ աղքատաց դանձմանակին ստակ-մը ձգել:
այլ նոյնիակ Յիսուսի խօսքերով ողորմութեան մէջ կ'իմացուին ամէն բա-
րեղործութիւններ. ինչպէս են անօթիին հաց տուլ, ծարաւին ջուր խմցնել,
մերկին հագուստ հոգալ, պանդուխտին օթեան ճարել, հիւանդին խնամք ըն-
ծայել, բանտարկելոց տեսութեան երթալ (Մատթ. ԻԵ. 37-38), պաշտօնները
մխիթարել, պատեմունք հաշտեցնել (Մատթ. Գ. 4-9), տղէտներ ուսուցանել,
մոլորեալները սեղուութեան բերել, բուռններ հանդարտեցնել, կարօտու-
թեան նպաստել, պահասութիւններ շրայնել, լքեալին օժանդակել, անկեալը
պատսպարել. եւ այս ամէնը ոչ թէ միայն պէպի անհասանելի ու մասնաւոր-
ները, այլ նոյնպէս, մասնաւոր թէ սուսկըտակէս, ընել հասարակութեան
կամ հանրութեան մը, պիտի կամ քողաքի կամ երկրի կամ եկեղեցիի մը ող-
նութիւններ ընծայելով:

Դիտուելու կէտ մըն ալ է բարեղործութիւններուն նկատմամբ եղած
հրատարակութիւնը, ծանուցումներով եւ յիշատակարաններով եւ արձանա-
պրութիւններով եւ սէնտղէս պոլարանութիւններով, զորս սոսոր ենք ընծայել
ամէն անոնց, որոնցմէ ունէ նպաստ մը կամ օգնութիւն մը կ'ընդունինք:
Արդեօք այս մարդկային կամ արտաքին վարձքով՝ աստուածային կամ ներ-
քին վարձքին վնասած կ'ըլլա՞նք: Յիսուս երբոր ողորմութիւն ընողին կը
պատուիրէ մարդկային պոլեատներու կամ վարձքերու հետամուտ շրջալ,
ողորմութիւն ընդունողին արդիւած չէ նրբեք իր երախտաբխութիւնը յայտ-
նել եւ իր բարերարին գործը հնչակել: Ուստի երբ ողորմութիւն ընդունող-
ներն են որ արտաքին ցոյցերը կ'ընեն եւ կ'ստատացնեն, երբեք ողորմութիւն
ընողը անկէ վնաս չի տեսներ, եւ ոչ ալ Աստուած իր վարձքերը կը նուա-
զեցնէ: Սակայն մենք ստէպ կը տեսնենք որ նոյնիակ ողորմութիւն ու բա-
րեղորդութիւն ընողներ, ոչ միայն տարելից աղօթքներու, հոգեհանդիսանե-
րու, յատուկ յիշատակութիւններու պահանջներ տեսին, այլ զրութեանց եւ
արձանապրութեանց եւ հրատարակութեանց սրայմաններ կը դնեն: Եթէ իրօք
այս պայմանները զնողներ իրենց ամբողջ նպատակը այդ ցուցամուտութեանց
վրայ կը դնեն, երկրայութիւն չկայ՝ որ Յիսուսի միտոյն տակ կ'իյնան. Այն
իսկ եմ վարձք նոցա: Բայց եթէ այս պայմաններուն մէջ հոգեւորական պաշ-
տամանց, հոգեհանդիսական աղօթք, բարի օրինակի, իւրայնաց յիշատակի,
եւ ա՛յլ այսպիսի անմեղապիտի նպատակներ միայն ունին, եւ իսկական եւ
ամբողջական ցուցամուտութեան կէտերը չեն դիտեր, մենք չենք խոտանար
մեր գնահատման մէջ. եւ կը յուսանք թէ Աստուած ալ չի խոտանար իր դա-
տաստանին մէջ:

Վերջապէս ողորմութիւնը չափի օրէնք մը ունի՞ արդեօք: Յիսուս այս-
տեղ այս մտտին ակնարկ մը չ'ընէր. բայց ուրիշ տեղ եւ ուրիշ սնված այբիին
մէջ նաքարակիրը պոլեւէն եւ մեծատուններուն բազում ինչ տալը չ'ընկելէն
(Մարկ. ԹԲ. 41, 42) կը հասեցնենք, թէ Յիսուսի տեսութեամբ ողորմու-
թեան չափը բայարձակ քանակով չէ, այլ իւրաքանչիւրին ունեցածին յարա-
բերական համեմատութեամբ: Հետեւարար շատ հարուստներ բուսկանաչափ
ողորմութիւն ու բարերարութիւն ընելէ ետքն ալ աստուածային վարձքին չեն
արմանանար, թէ ունեցածին եւ տուածին համեմատութիւնը չ'արդարանար:

Երկրորդ բարեղործութիւնը, զոր Յիսուս իբր օրինակ յառաջ կը բերէ,
աղօթքն է (Մատթ. Զ. 5-16): Աղօթքին մէջ քանի մը տարբեր կէտեր նկատի
կ'առնու Յիսուս. աղօթքին տեղը՝ այսինքն է հրապարակաւ կամ առանձին.
աղօթքին երկարարանութիւնը կամ դատարկարանութիւնը. աղօթքին մէջ
խնդրելու կէտերը կամ բանաձեւը. աղօթքին համար պէտք եղած ներքին
զգացումը կամ ներողամտութիւնը: Անոնց ամէնն ալ միշտ բաղդատուական ոճի
մը ներքեւ կը դնէ, ինչպէս որ ողորմութեան համար ալ ըրած էր: Դպիր-
ներուն եւ Փոյրիտցիներուն պարծած կեցմուտը ձեւերը կը նկատէ իբր
հին արդարութեան կերպ. իսկ իր հրահանգած ձեւերը՝ իբր նոր Ուխտի կամ
Աւետարանի կամ երկնից Արքայութեան նոր արդարութեան կերպ:

Հայր մերի տալ հասուածներով բացատրուած եւ մեր աղօթքին հիմ
եւ նպատակ ըլլալիք կէտերը կը լուսարանենք հետեւեալ կերպով . 1. Աստու
ած իբրեւ Հայր նկատել եւ մտածածօրէն դիմել անոր : 2. Ամենայն ինչ
անոր անուան եւ փառաւորութեան նորիւրի . 3. Ինքզինքը յամենայնի նորոյ
Ռեալի վերադանց սկզբունքներուն ենթարկել : 4. Աստուծոյ բարի կամաց
հետ նորոյնցնել իր կամքն ու յօտարութիւնները : 5. Արտաքին պէտքերուն ան
հրատեչու եղածը խնայել իրմէ , ուր աւելի յատակ կը սեպուի Ղուկասի յա
նաջ բերած օրըստօրէ բաւը : 6. Իր մեղաց ներումն ու թողութիւնը հայցել :
7. Աստուծոյ ներման արժանանալու համար ինքն ալ ընկերին ներել : 8. Բա
րոյական փորձութիւններէ չյողթուելու համար աղաչել : 9. Զանազան ճա
խորհութիւններէ եւ տառապանքներէ զերծ մտախիս խնայել : 10. Ամէն բանէ
վեր Աստուծոյ փառաց նախանձախնդիր պանուիլ :

Հայր մերի մեկնութիւնները շատ անգամ շատերէն տրուած են , եւ
մենք մեկնիցի դեր ստանձնելու ծրարիր չունինք : Միայն դիտել կու տանք՝
թէ տէրունական աղօթքին մէջ պէտք է յատուկ մտադրութիւն դարձնել եօթ
ներորդ հասուածին , որ է ընկերին ներել Աստուծոյ ներում գտնելու համար .
քանի որ Յիսուս ալ այդ կէտին վրայ միայն կ'անդրադառնայ , սպանաւորով
բացարձակապէս՝ թէ մարդ պէտք չէ Աստուծոյ ներման յոյս ունենայ , եթէ
կանխաւ ինքն իր ընկերներուն ներած չէ : Այս ալ ընկերին քէն պահելով զո՛ր
ճատուցունելուն համար պրուածին կրկնումն է (§ 61) :

Երրորդ բարեգործութիւնը պահքն է (Ստաք . Զ . 16-18) , որուն վրայ
արդէն խոսեցանք ըստ բաւականին (§ 50) : Այդ կէտին մէջ ալ Յիսուս կը
պահանջէ՝ որ պահեցողը շաշխատի ինքզինքը պահեցող ցուցնել , մարդերուն
առջեւ սուրբի եւ օրինապահի համբաւ կողմելու համար . այլ մանաւանդ նա
յիլ որ իր պահելը Աստուած միայն դիտնայ , թող մարդիկ չբխանան : Անոր հա
մար կ'ըսէ , որ չլուսայուել եւ չօժուիլ պահքի պայմաններ չեն , ընդհակա
ռակն պահքի օրն ալ կրնայ մարդ կրեող լուսլ եւ գլխաւը անուշահոտութիւն
ներով օծել , եւ նայիլ որ մարդիկ իր պահելն ալ չդիտնան : Այստեղ ալ , Օ՛ժ
զգլուխ քն եւ լուս՝ գիրեն քն հրամայական չէ , հրահանգական չէ , որ պահե
ցողները հարկաւ բուսցունին եւ օժուին , այլ միեւնոյն սկզբունքն է , որ բարի
գործին ներքին խիութեան հետեւելու է , եւ ոչ արտաքին ցուցամոլութեան .
բարի գործը Աստուած պէտք է իմանայ եւ ընդունի , եւ ոչ թէ մարդիկ տես
նեն եւ գովեն . արտաքին առաքինութիւն Հին Օրէնքին պաշտպաններուն կեղ
ծաւորութիւնն էր , ներքին առաքինութիւնը նոր Օրէնքին հետեւողներուն
կատարելութիւնը պէտք է ըլլայ :

Ինչ որ սլորմութեան եւ աղօթքի եւ պահքի վրայ իբր օրինակ բացատ
րուեցաւ , պէտք է ընդարձակել եւ տարածել բոլոր բարեգործութեանց եւ ա
ռաքինութեանց վրայ , եւ իբր հիմնական եւ աւետարանական սկզբունք ըն
դունիլ , թէ պէտք է ներքին խիութեան նախանձախնդիր ըլլալ , եւ ոչ թէ ար
տաքին երեւոյթին : Աստուած ներքինը կը վարձատրէ՝ զոր մարդ կ'անդիտու
նայ , մարդ արտաքինը կը գովէ՝ զոր Աստուած կ'անարդէ :

Աղօթքի բանաձևեր Յիսուս աւանդեց տէրունակուն աղօթքով, զոր սուրբստին աղայութենէն ամէն քրիստոնեայ կը սորվի, ամէն օր քանիցս կը կրկնէ, եկեղեցին պաշտօնապէս կը սորվեցնէ, եւ որ մինչեւ կեսնոցին վերջը կը տեւէ, եւ այն օրէն մինչեւ այսօր հազար իննհարիւր տարիներ են, միեւնոյն թարմութեամբ եւ միեւնոյն ուժղութեամբ կը դործածուի: Հայր մեր աղօթքը ամենուն ծանօթն է, եւ ամենուն հոգեւոր մխիթարութիւնն է: Թէպէտ Յիսուս կ'ըսէ, Այսպէս կացիք դուք յաղօթքս. սակայն պէտք չէ կրքեք այսպէս իմանալ տառական ճշդութեամբ, թէ այդ աղօթքը, միայն այս բառերով եւ այս չափով եւ այս կերպով դործածեցէք. այլ պէտք է հասկնալ իմաստին դորութեամբ, թէ այս կէտերը միայն ըլլան մեր աղօթքին նիւթն ու նպատակը: Ղուկաս ալ, թէպէտ Լերան Բարողէն դուրս, բայց անկամ մը յիշուած (Յ 60) ԺԱ. գլխուն մէջ՝ տէրունական աղօթքին ուսուցումը կը յիշէ: Երբ Յիսուս աղօթքի վերաբերեալ սկզբունքները կը պարզէր, երբ արդէն նախընթաց գիշերը բովանդակ աղօթքով անցուցած էր, աշակերտներէն մէկը կ'ընդմիջէ Յիսուսի խօսքը եւ կը խնդրէ որ աղօթելու կերպը սորվեցնէ. ինչպէս Յովհաննէս Մկրտիչ ալ կանխաւ ըրած էր, եւ իր ուշտկերտներուն աղօթելու կերպ մը սորվեցուցած: Բայց ո՛չ Աւետարանը եւ ոչ աւանդութիւնը մեզի չեն հասցուցած՝ թէ ի՛նչ կերպ սորվեցուցած էր Յովհաննէս իրեննորուն: Յիսուսի բերնէն Ղուկասին յառաջ բերածը միեւնոյն Մատթէոսի յառաջ բերածն է, թէպէտեւ քիչ մը համառօտ կերպով: Ի դերութիւն վիճայէ վիճաց կը դնենք տէրունական աղօթքին երկու ձեւերը, բաժնեկով դասի սուրբարար ընդունուած տասը մասերու:

Ըստ Մատթէոսի	Ըստ Ղուկասու
1. Հայր մեր որ յերկինս.	Հայր մեր.
2. Սուրբ եղիցի անուն քո.	Սուրբ եղիցի անուն քո.
3. Եկեացէ արքայութիւն քո.	Եկեացէ արքայութիւն քո.
4. Եղիցին կամք քո որպէս յերկինս եւ յերկրի.	
5. Չհաց մեր հանապազորդ տուր մեզ այսօր.	Չհաց մեր հանապազորդ տուր մեզ զօրքստօրէն.
6. Եւ թող մեզ դարձախ մեր.	Եւ թող մեզ դարձախ մեր.
7. Որպէս եւ մեք թողումք մերոց պարատարանոց.	Չի եւ մեք թողումք մեկնայի սր պարտիցին մեզ.
8. Եւ մի՛ տանիր զմեզ ի փորձութիւն.	Եւ մի՛ տանիր զմեզ ի վարձութիւն.
9. Այլ փրկիտ՛ զմեզ ի չարէն.	
10. Չի քո է արքայութիւն եւ զօրութիւն եւ փառք յաւիտեանս ամէն:	

Պարզ տկնարկով ալ կը տեսնուի Հայր մերի երկու խմբադրութեանց նայութիւնը. դի Ղուկասի ձեւին մէջ պակասած մասերը բնաւ նիւթ չեն այլապէս: Առաջին հատուածին որ յերկինս բառերը զօրութեամբ կը պարունակուին Աստուծոյ կոչման մէջ. չորրորդ հատուածին իմաստը ընդլայնումն է երրորդ հատուածին, ինչպէս եւ իններորդը՝ ութերորդ հատուածին, իսկ վերջին հատուածը փակման սրհնարանութիւն մըն է: Այսուհանդերձ Մատթէոսի յառաջ բերած ձեւը իրբ աւելի լուսաբանեալ եւ աւելի լիտկատոր՝ դործածակուն եղած է եկեղեցոյ մէջ, եւ Ղուկասի յառաջ բերած ձեւը դործածութեան չէ մտած:

Տեղւոյն նկատմամբ Յիսուս կը խրատէ կեղծաւորներուն շնամնիլ, որ ժողովարաններուն մէջ յայտնի տեղեր եւ հրատարակներու վրայ անցուղարձի անկիւններ աղօթքի կը նստին, որպէս զի ամէնքը տեսնեն. սրովհետեւ նպատակին աղօթել չէ, այլ երեւոյն է. վարձքերնին ալ տեսնողներուն գովասան է: Բնութագրական աղօթելու համար միտքը Աստուծոյ ուղղուած ըլլալու է, եւ նպատակը պիտի ըլլայ խնդրումը Աստուծոյ բնելի ընել. եւ եթէ ոչ սենեակը մտնէ չեւ գուռը դոցէ, եւ առանց մէկէ մը տեսնուելու Աստուծոյ աղօթէ, Աստուած այն ծածուկ տեղէն ալ անոր աղօթքը կը լսէ ու կ'ընդունի, եւ յայտնի ու իրական կերպով խնդրումը կը հասարէ, եւ մարդն ալ իր բարեկործութեան հասուցումը ստացած կ'ըլլայ: Այս կէտին մէջ պէտք չէ որ Յիսուսի խօսքերը սառական իմաստով առնենք, իբր թէ Յիսուս արգիլած ըլլայ ժողովարաններու կամ եկեղեցիներու մէջ աղօթել, կամ թէ հատարակաց' եւ ընդհանուր աղօթքները ներուած չըլլան, կամ թէ հարկաւ պէտք ըլլայ փակուած սենեակի մէջ միայն աղօթել: Յիսուսի նպատակն է կեղծաւորութիւնը, լսի երեւնալու նպատակն ու ցուցամտութիւնը գտաւարտել. անոր համար ամէնէն խիստ եւ ամէնէն շարագանցեալ բացատրութիւնները կը դարձած, կ'ուզէ իմացնել եւ համոզել թէ աղօթքին մէջ արտաքին հանդերձանքն ու երեսօթքը երբեք արժանիք չեն կաղմեր, այլ աղօթքին ոյժը Աստուծոյ հետ ներքին միաւորութիւն մըն է: Արդ՝ այս ներքին միաւորութիւնը ընդհանուր աղօթքներու մէջ ալ կրնայ գտնուիլ. մանաւանդ մեր եկեղեցիին տեսութեամբ՝ ճիշդ այն ներքինը զօրացնելու նպատակով արտաքին ձեւերն ու ծէսերը եւ համարմութիւնները կը կազմակերպենք: Մարդ աւանձինն մտալով կը թուիայ ու կը ձանձրանայ. խոյ ընդհակառակն, ընկերակցութեամբ եւ միաբանութեամբ եւ արտաքին հրապրչներու ու գրչիւներու ներքեւ աւելի ժրացած եւ աւելի ոգևորուած կը զգայ ինքզինքը, եւ աւելի եռանդեամբ կրնայ աղօթմլ: Ինչպէս նաեւ միաբանութեամբ եղած աղօթքին մէջ, արժանաւորաց արչիւնքը մատուցուած ընդհանուր աղօթքին վրայ աղբերով, կրնայ ամենուն ալ տարածուիլ, եւ մէկը միւսին արգիւնքով նպատակաւորել: Յիսուս երբեք նպատակ չունի աղօթքին արտաքին պայմաններուն վրայ կանոններ դնել, այլ պարզապէս կ'ուզէ իմացնել եւ աշակերաններն ու հետեւողները համոզել, թէ աղօթքին արժանիքն ու արգիւնքը ներքին պատրաստութեան եւ Աստուծոյ հետ ներքին միաւորութեան վրայ հիմնուած է, եւ ոչ երբեք արտաքին երեսօթքներու վրայ, որոնք եթէ աւանձին մեան, առանց ներքին պայմաններու, աղօթքը սրբապաշտ անպատու կը դարձնեն:

Երկրորդ կէտը, Մի՛ շատախօս լինիք, բնաւ աղօթքի երկարութեան վրայ չի մեկնուիր: Ինչ որ երկար ատեն իմաստալից ճառ մը կը խօսի կամ հմտորէն խնդիր մը կը բացատրէ կամ շահագրգիւ խօսակցութիւն մը կ'ընէ, երբեք շատախօս չ'ընուիր, այլ շատախօս է նա՛ որ կա՛մ ի ցոյց կը ճամարտակէ, կա՛մ անիմաստ կը շարակրտտէ եւ կամ անխորհուրդ կը դատարկաբանէ: Այդ շատախօսութիւնն է, զոր Յիսուս կը քննադատէ եւ կը մեղադրէ, երբոր աղօթքին մէջ ո՛չ սիրտ կայ եւ ոչ հոգի, ո՛չ միտք եւ ոչ իմաստ, եւ ո՛նայն խօսքեր կը թռչին բերնէն. խնդրումները կ'ընէ՝ որ նպատակ չունին, աղաչանքներ՝ որ օգուտ չունին, հայցումներ՝ որ յարմարութիւն չունին. միտուրինս դրած են որ աղօթքին արժանիքը բազում խօսքն է միայն, եւ ոչ թէ միտքի ու սիրտի սրբութիւնը, ուղղութիւնը, կամքի համեատութիւնը, աստուածահաճոյ դրացումը եւ Աստուծոյ հետ միաւորութիւնը: Եթէ այդպէս չլինէր, ի՞նչպէս մեկնենք որ ինքն Յիսուս հանկը գգիշերմ ի գլուխ յաղօթան Աստուծոյ (Ղաւկ. Զ. 12), եւ միւս կողմէ կը պատուիրէր՝ թէ Պարտ է յամենալի ժամ կալ Եզրա յաղօթս եւ մի՛ ձանձրանալ (Ղաւկ. փԼ. 1):

Մեծ Պահքի քառասնորեայ շրջանը եկեղեցւոյ հաւատացեալներուն համար հոգեկան վերանորոգութեան նշանչելի առիթ մըն է: Երբ անիկա գիտակցօրէն ապրուի՝ հոգեկան ազնուացման, եւ սոհասարակ մտքը անհատի երջանկութեան ամենէն ազգու եւ բարերար միջոցը կը դառնայ:

Մեծ Պահքը գիտակցօրէն ապրիլ՝ կը նշանակէ:

1. — ԱՂՕԹԵԼ՝ ԱՌԱՆՁՆՍՊԷՍ ԵՒ ՀԱՒԱՔԱՐԱՐ.

2. — ՊԱՀՔ ԲՈՒՆԵԼ՝ ԻՆՔՆԱԶՐԿՈՒՄԻ ՍԿԶՐՈՒՆՔՈՎ.

3. — ԲԱՐԻՔ ԳՈՐԾԵԼ՝ ԾԱՌԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄԱՏՈՒՑԱՆԵԼՈՎ:

Ն Ե Ր Ս Է Ն Ն Ո Ր Ր Գ Ո Ւ Ի Լ

Մեծ Պահքը ժամանակն է ներքնապէս մաքրուելու եւ նորոգուելու: Ինչպէս որ մարմինին համար Մեծ Պահքը մաքրուելու շրջան մըն է, նոյնպէս ալ հոգւոյն համար՝ սրբուելու՝ բոլոր չարութիւններէ, եւ պատրաստուելու Մեծ Տօնին՝ Զատիկին: Հիմա ժամանակն է հրաժարելու չար սենսիւթիւններէ, չար խօսակցութիւններէ, չար ընկերակցութիւնէ, սուտէ, տմաքուր լիցու գործածելէ, կոչու վարմունքէ եւ նման բաներէ, որոնք մեր քրիստոնէութեան չեն վայելիր:

Ի՞նչ օգուտ կրնայ սենճուլ Մ. Գիրքը մեր չար բնուարութիւնները սրբազնելու գործին մէջ:

Տղայ մը, որ իտարգոխութեան եւ սասախօտութեան պէս չար սենսիւթեանց գեղի կրօն է, ի՞նչ քօնուարութեանց պիտի հանդիպի եթէ որպէ՛ս օտանց տեղ բարի սենսիւթիւններ կազմել: Պուզէ իր նախկին ընկերները ծաղրեն զինքը, կամ սուտ չխօսելուն պատճառաւ իր կեանքը տուջուան պէս դիւրին չըլլայ, բայց ի՞նչպէ՛ս պիտի կարենայ բարւոյն համբուն բանել:

Աղօթք. — «Ո՛վ Տէր, բարեհաճ եղիբ մեր բոլոր խորհուրդներն ու գործերը ուղղելու եւ կառավարելու, որ ապագային Բեզի օգտակար ըլլանք, ու նախուճն սենճանք կամքիդ հնարանդելու, եւ այնուհետեւ ամբողջովին Բեզի պատկանինք, ծառայութեամբ եւ սիրով, Բեզի՛, ո՛վ Տէր, որ կառ ու կ'իշխես յաւիտեան յաւիտեանք. ամէն»

Ս. Ազնախան

ԹԷՈՂՈՐՈՍ ՍՏՐԱՏԵԼԱՏ

Արտիլացի. կ'ազդէր Լիկիանոսի օրով: Երբ սա,
Կոստանդինոսի դարձով Եկեղեցին խաղաղելէ վերջ
եւս՝ դեռ կը հարածէր Քրիստոնէութիւնը Արեւելքի մէջ,
ինքը եւս անոր զօհերէն մին եղաւ: Ծննդեամբ Ամասիոյ
Եւխայիլա գիւղէն էր. զինուորական ստաբէլը մէջ
յառաջանալով սորորոպիս կարգուեցաւ Կաղաղովիսոյ
Հերակլիայի մէջ երած հռովմէական դաւադիրն: Եր ի-
մաստուն եւ մարդասէր բնասրտեմեամբը պատճառ ե-
ղաւ շատերուն քրիստոնեայ դառնալուն: Երր Լիկիանոս
Հերակլիա եկաւ, հնարքով մը ձեռք անցուց անոր սկիի
եւ արձաթ փոքրիկ կուռքերը, զորս մանրեց եւ ազքատ-
ներուն բաշխեց: Նախ ծանրօրէն ձողկուեցաւ, յետոյ
խաչ հանուեցաւ եւ խոյուեցաւ աչքերէն եւ երեսէն. ի
վերջոյ բանտ տարուեցաւ եւ հոն դիտատուեցաւ:

† Կիր. է. օր Մեծի պահոց: Բ. Կիրակէ
Քառասնորդաց: ԱՐՏԱՔՍՄԱՆ: Եւ 33.2-
22: Հր 12.1-13.10: Մտ 5.17-48:

ՅԻՍՈՒՍ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԱԻԵՏԱՐԱՆԷՆ
ԸՍՏ ՄԱՏԹԷՈՍԻ
(5.17-48)

Մեր Տէրը Յիսուս Քրիստոս կ'ըսէ.—

7 «Մի՛ կարծէք թէ եկայ Մովսէսի Օրէնքը կամ
մարգարէներու ուսուցումները ջնջելու. չեկայ ջնջե-
8 լու, այլ ամբողջացնելու: Հաստատ դիտե՛ք, որ բոլոր
Օրէնքի՛ ու մարգարէութիւնները կէտ առ կէտ պիտի
կրակահանան ատանց թառ մը իսկ դուրս ձգելու, մինչ-
9 չեւ դայ այն օրը, երբ այս երկինքն ու երկիրը պիտի
անցնին: Ով որ ամենափոքր պատուիրանն իսկ զանց
10 ընէ եւ ուրիշներուն ալ պատուիրէ նոյնը կատարել,
երկինքի արքայութեան մէջ յետինը պիտի նկատուի:
11 Իսկ ով որ դարձադրէ պատուիրանները եւ նոյնը ու-
սուցանէ, մեծ պիտի ըլլայ երկինքի արքայութեան
12 մէջ: Կ'ըսեմ ձեզի, երկինքի արքայութեանն ներս կըր-
նաք մտնել ա՛յն սանն միայն, երբ Աստուծոյ պատուի-
րաններուն նկատմամբ ձեր հաւատարմութիւնը փա-
րիսեցնեցնելուն եւ օրէնքի ուսուցիչներուն ունեցած
հաւատարմութեանն աւելի ըլլայ:»

13 «Լսեր էք որ անցեալին ըսուած է. «Մի՛ սպաններ,
որովհետեւ ան որ կը սպաննէ, պիտի դատաւարտուի»:
14 Իսկ ես կ'ըսեմ ձեզի. Ով որ առանց պատճառի իր եղ-
բոր դէմ բարկանայ, պիտի դատաւարտուի: Ով որ իր
15 եղբայրը յիմար կոչէ, դարձեալ ստեան պիտի բեր-
ուի. կամ, ան որ իր եղբայրը անմիա կոչէ, Գեհենի
կրակին պիտի դատաւարտուի: Եթէ դու՛նի ոնգանին
16 վրայ ընծադ Աստուծոյ մատուցանելու ստեան յիշեալ որ
եղբայրդ վշտացած է քեզմէ, ձե՛կ՛ ընծադ սեղանին
առջեւ, դնա՛ նոյն հաշտուէ եղբորդ հետ եւ ապա եկուր
17 եւ ընծադ Աստուծոյ մատուցանէ:»

18 «Երբ մէկը խնդիր ունի քեզի հետ եւ դատի կը
կանչէ քեզ, սկիզբէն համաձայնութեան եկուր անոր
հետ, երբ ապաքին ժամանակ ունիս. այլապէս քեզ
դատաւորին կը յանձնէ, դատաւորն ալ՝ ոստիկանին,
19 եւ բանա կը նետուիս: Վստահ եղիւր, թէ բանաէն պի-
տի չեղլես մինչեւ որ առաջանքիդ վերջին դահեկանը
չլճարես:»

20 «Լսեր էք որ ըսուած է. «Մի՛ շնար»: (28) Իսկ ես
կ'ըսեմ ձեզի, թէ ով որ ցանկութեամբ նայի սեւէ կնոջ՝
արդէն իսկ իր սիրտին մէջ շուռթիւն ըրած կ'ըլլայ ա-
նոր հետ: Եթէ ալ աչքդ քեզ կը դայթակղեցնէ, հանէ՛
21 եւ նետէ դայն, որովհետեւ նախընտրելի է որ անդամ-
ներէդ մէկը կորսնցնես քան ամբողջ մարմնով դժոխք
նետուիս: Եթէ ալ ձեռքդ քեզ կը դայթակղեցնէ, կտրէ՛
22 ու նետէ դայն, որովհետեւ նախընտրելի է որ անդամ-
ներէդ մէկը կորսնցնես, քան ամբողջ մարմնով դժոխք
նետուիս:»

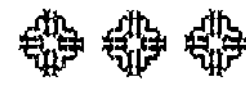
23 «Ըսուած է նաեւ. «Ով որ իր կինը կ'արձակէ,
անոր արձակիւմն թող թող տայ»: Իսկ ես կ'ըսեմ
24 ձեզի. Ան որ առանց պատճառի ստաճաւի իր կինը

կ'արձակէ, ինք պատճառ կը դառնայ անոր շուռթիւն
ընելուն: Նոյնպէս, շուռթիւն ըրած կ'ըլլայ ան՝ որ
կ'ամուսնանայ արձակուած կնոջ հետ:

25 «Լսեր էք նաեւ որ անցեալին ըսուած է. «Ծրարնա-
գանց մի՛ ըլլար, այլ կատարէ ինչ որ երդուած էիր Աս-
տուծոյ»: Իսկ ես կ'ըսեմ ձեզի. Բնա՛ւ երդում մի ընէք,
26 ո՛չ երկինքի վրայ, որովհետեւ Աստուծոյ դասն է, ո՛չ
երկրի վրայ, որովհետեւ անոր սաքի պատուանդանն
է, ո՛չ երուսաղէմի վրայ, որովհետեւ Մեծ Թագաւոր-
27 ին՝ Աստուծոյ քաղաքն է, եւ ո՛չ այլ քու դուխիդ վրայ,
որովհետեւ շեռ կրնար մաղ մը իսկ ճերմկանի կամ սե-
ցընել: Պարզապէս ձեր այնն այս թող ըլլայ եւ ոչը՝ ոչ:
Անկէ աւելին չարէն կու դայ:»

28 «Լսեր էք որ ըսուած է. «Աչքի դէմ աչք պիտի կա-
տուցանես եւ ակոսայի դէմ՝ ակոսայ»: Իսկ ես կ'ըսեմ
29 ձեզի. Մի՛ հակառակիր քեզի յարիք ընողին: Եթէ մէկը
ալ երեսիդ ապտակ դարնէ՛ միւս երեսդ ալ դարձուր
30 անոր: Եւ եթէ մէկը աչք քեզ դատի կանչել շապիկդ
31 առնելու համար, բաճկանդ ալ սուր անոր: Եթէ մէկը
քեզ բանադրած մէկ մղոն միասին երթալ՝ իր բնոր
32 շարկելու համար, անոր հետ երկու մղոն ալ դնա: Եթէ
մէկը քեզմէ բան մը խնդրէ՛ սու՛ւր, եւ եթէ մէկը քեզմէ
33 բան մը փոխ առնել ուզէ, երես մի՛ դարձներ:

34 «Լսեր էք արդարեւ որ ըսուած է. «Սիրէ՛ ընկերդ
եւ ասէ՛ թշնամիդ»: Իսկ ես կ'ըսեմ ձեզի. Սիրեցէ՛ք
35 ձեր թշնամիները, օրհնեցէ՛ք ձեզ անիծողները, բարիք
ըրէ՛ք ձեզ ատողներուն եւ սղօթեցէ՛ք անոնց համար,
36 որոնք ձեզ կը շարշարեն ու կը հայածեն: Այդպիսով
դուք ձեր երկնաւոր շօր դաւակները կը դառնաք, ո-
րովհետեւ ան իր արեւը կը ծագեցնէ թէ՛ շարբրուն եւ
37 թէ՛ բարիներուն վրայ եւ անձրեւ կը սեղաչնէ թէ՛ ար-
դարներուն եւ թէ՛ մեղաւորներուն վրայ: Եթէ միայն
38 ձեզ սիրողները սիրէք, ի՞նչ տարբերութիւն կ'ունե-
նաք մեղաւորներէն: Մեղաւորներն ալ նոյնը չե՞ն ը-
նէր: Նմանապէս, եթէ միայն ձեր ծանօթները բարե-
կամ նկատէք, հեթանոսներէն եւ մեղաւորներէն աւե-
39 լի ի՞նչ ըրած կ'ըլլաք: Անոնք ալ նոյնը չե՞ն ընէր:
Արդ, դուք կատարեալ եղէք, ինչպէս որ ձեր երկնա-
ւոր Հայրը կատարեալ է:»

† Կիր. Է. օր Մեծի պահոց: Բ. Կիրակի
Քառասներորդաց: ԱՐՏԱՔՍՄԱՆ: Ես 33.2-

22: Հո 12.1--13.10: Մտ 5.17-48:

MATTHEW 5

17 "Think not that I have come to abolish the law and the prophets; I have come not to abolish them but to fulfil them." 18 For truly, I say to you, till heaven and earth pass away, not an iota, not a dot, will pass from the law until all is accomplished. 19 Whoever then relaxes one of the least of these commandments and teaches men so, shall be called least in the kingdom of heaven; but he who does them and teaches them shall be called great in the kingdom of heaven. 20 For I tell you, unless your righteousness exceeds that of the scribes and Phār'i-sees, you will never enter the kingdom of heaven.

21 "You have heard that it was said to the men of old, 'You shall not kill; and whoever kills shall be liable to judgment.' 22 But I say to you that every one who is angry with his brother shall be liable to judgment; whoever insults his brother shall be liable to the council, and whoever says, 'You fool!' shall be liable to the hell of fire. 23 So if you are offering your gift at the altar, and there remember that your brother has something against you, leave your gift there before the altar and go; first be reconciled to your brother, and then come and offer your gift. 24 Make friends quickly with your accuser, while you are going with him to court, lest your accuser hand you over to the judge, and the judge to the guard, and you be put in prison; 25 truly, I say to you, you will never get out till you have paid the last penny.

27 "You have heard that it was said, 'You shall not commit adultery.' 28 But I say to you that every one who looks at a woman lustfully has already committed adultery with her in his heart. 29 If your right eye causes you to sin, pluck it out and throw it away; it is better that you lose one of your members than that your whole body be thrown into hell. 30 And if your right hand causes you to sin, cut it off and throw it away; it is better that you lose one of your members than that your whole body go into hell."

31 "It was also said, 'Whoever divorces his wife, let him give her a certificate of divorce.' 32 But I say to you that every one who divorces his wife, except on the ground of unchastity, makes her an adulteress; and whoever marries a divorced woman commits adultery.

33 "Again you have heard that it was said to the men of old, 'You shall not swear falsely, but shall perform to the Lord what you have sworn.' 34 But I say to you, Do not swear at all, either by heaven, for it is the throne of God, 35 or by the earth, for it is his footstool, or by Jerusalem, for it is the city

of the great King. 36 And do not swear by your head, for you cannot make one hair white or black. 37 Let what you say be simply 'Yes' or 'No'; anything more than this comes from evil."

38 "You have heard that it was said, 'An eye for an eye and a tooth for a tooth.' 39 But I say to you, Do not resist one who is evil. But if any one strikes you on the right cheek, turn to him the other also; 40 and if any one would sue you and take your coat, let him have your cloak as well; 41 and if any one forces you to go one mile, go with him two miles. 42 Give to him who begs from you, and do not refuse him who would borrow from you.

43 "You have heard that it was said, 'You shall love your neighbor and hate your enemy.' 44 But I say to you, Love your enemies and pray for those who persecute you, 45 so that you may be sons of your Father who is in heaven; for he makes his sun rise on the evil and on the good, and sends rain on the just and on the unjust. 46 For if you love those who love you, what reward have you? Do not even the tax collectors do the same? 47 And if you salute only your brethren, what more are you doing than others? Do not even the Gentiles do the same? 48 You, therefore, must be perfect, as your heavenly Father is perfect.

ԱՐՏԱՔՍՄԱՆ ԿԻՐԱԿԻ.— Մեծ պահոց Կիրակինե-
րէն իւրաքանչիւրը խորհրդաւոր սնուն յը կը կրէ՝
օրուան աւետարաններէն առնուած: Բ. Կիրակին դօր-
ժամական եղած սնուն յը չունի, սակայն սեղ-սեղ
կը դանկնը Արտաքսման սնունով հոգւած, որ եւ կը
Հաստատուի Շնորհարարի դրած շարականին խմտակն:
Արդէն յիշանք թէ Բուն Բարեկենդանին; աշխնքն Մեծ
Պահոց Ա. Կիրակին, կը յիշատակուի նախամարդոց
Իրախտի կեանքը, ըստ այսմ Բ. Կիրակին ալ Իրախտի
արտաքսուիլը կը յիշատակուի: Մեծ Պահոց Բ. Կի-
րակին ալ Չատկին հետ 35 օրուան շարժականութիւն
ունի, փետրուար 8-էն մինչեւ Մարտ 14:

Յիսուս, Հին Օրէնքի ներքեւ ծնած ու սնած եւ Հին Օրէնքի իշխանութեան ներքեւ ապրող, նոր Օրէնք մը սկսած էր քարոզել եւ նոր վարդապետութիւններ կը սորվեցնէր: Հինին ու նորին յարաբերութիւնն ու համեմատութիւնը խնդրոյ նիւթ կ'ըլլար, եւ Յիսուսի ընթացքն ալ մեղադրանաց եւ հակառակութեանց առարկայ սկսած էր ըլլալ: Հին Օրէնքն ալ ստուաւածային էր, Մովսէս մարգարէի ձեռք տրուած եւ միւս մարգարէներու բերնով հաստատուած. եւ Յիսուս պիտի շկարենար ըսել, թէ Հին Օրէնքը դէ՛լ է, սխալ է, դատարարսելի է: Բայց եւ ոչ պիտի կարենար դաշն հաստատել եւ ամբաջնել, ստանց ինքն իրեն հանրատու դանտելու եւ իր քարոզած նոր Օրէնքը դատարարելու: Այդ մեծ եւ կարեւոր խնդիրն է, զոր Յիսուս իր խօսակցութեան նիւթ կ'ստնէ Լեւան Քարոյին երկրորդ մասին մէջ:

Յիսուսի սուած բացատրութիւնը եւ իր նոր վարդապետութեան պաշտպանութիւնը, ամբողջովին կը հիմնուի օրէնքը քակելու եւ օրէնքը յաջնելու պնդանութեան վրայ: Երկու պարագաներու մէջ ալ օրէնքը կը փոփոխուի, բայց ոչ նոյն կերպով. առաջին սարագային մէջ հինը ամբողջովին կը ջնջուի, եւ բոլորովին տարբեր օրէնք մը տեղը կ'անցնի. իսկ երկրորդ պարագային մէջ հինը չի ջնջուիր, այլ կը կատարելագործուի եւ կ'ամբողջանայ, իր կիսկատար կերպարանէն լրացեալ կերպարան մը կ'առնու: Այս են ահա Յիսուսի կարուսի եւ յատկ խօսքերը. Մի՛ համարի՛ք երբէ եկի լուծանել զօրէնս կամ զմարգարէս, ոչ եկի լուծանել, այլ լնալ: Հետեւարար Յիսուս կը վստահեցնէ, թէ աւելի դուրսն է որ երկինք ու երկիր կործանին ու ջնջուին, քան թէ Հին Օրէնքէն, Մովսէսի եւ միւս մարգարէներուն դրամներէն, կէտ մը անդամ, երբայտիան յովստատին չափ փազրիկ դիր մը անդամ, վերցուի ու ջնջուի:

Այդ բացատրութեան վերջը, Մի՛նչեւ անեմայն եղիցի յաւելուած մը կայ, զոր ոմանք կարծեցին իմանալ իրր թէ ըսէր, թէ մովսէսական Հին Օրէնքը ամբողջաբար պիտի մնայ, մինչեւ որ քրիստոնէական նոր Օրէնքը իր կատարելութեան հասնի. սակայն այդ իմաստը Յիսուսի խօսքերուն ոյժը կը կտրէր: Ընդհակառակն Յիսուս կ'ըսէ, թէ օրէնքներէն կէտ մը անդամ պիտի ջնջուի, այլ ամէնքն ալ իրենց յրաժը պիտի ստանան. եւ այսպէս Հին Օրէնքը հետզհետէ իր ամբողջական կատարելագործութեանը պիտի հասնի: Իսկ կատարելագործութիւնը, Յիսուսի տեսակէտով, օրէնքը իր տառական առումէն բուն իմաստին եւ հոյին յարձրացնելն է, նիւթական իմացուածէն հոյեկան դարձադրութեան ստանելն է, արտաքին ձեւէն ներքին խիւթեան լսելուն է: Հին Օրէնքը տառական եւ նիւթական եւ արտաքին վիճակէն, իմացական եւ հոյեկան եւ ներքին վիճակին պիտի անցնի, այսպէս Հին Օրէնքի կատարելագործութենէն պիտի յառաջէ նոր Օրէնքը կամ Աւետարանը, կամ Յիսուսի բացատրութեամբ՝ երկնից Արքայութիւնը:

Պատիկ եւ մեծ պատուիրանի խնդիր մը առջեւ կը բերէ Յիսուս: Ով որ պատուիրաններէն ամէնէն պարտին ալ լաճցի եւ ուսուսցի, երկնից Արքայութեան մէջ նստողով պիտի կոչուի. իսկ որ արասցի եւ ուսուսցի նա մեծ պիտի կոչուի. եւ եթէ ոք Իպիսնէրէն եւ Փարիսեցիներէն աւելի արդարութիւն չունենայ, նա երկնից Արքայութիւն պիտի չմտնէ: Թերեւս աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել, թէ պատուիրանները քակողը բնաւ իսկ մաս պիտի չունենար երկնից Արքայութեան մէջ, եւ թէ Իպիսնէրուն եւ Փարիսեցիներուն արդարութիւնը կեղծաւորութիւն լինելուն, բնաւ իսկ արդարութեան անուսին պէտք չէր արժանանար: Բայց այս բացատրութիւնները երբայտարանութեանց հետքեր ունին իրենց մէջ. պատիկութիւնը անարգեալ ըլլալն է. իսկ մեծութիւնը ընտրեալ ըլլալ կը նշանակէ, եւ մէկ եղբին ընդունելի լինելը՝ նովին իսկ միւս եղբին մերժումը կը ցուցնէ: Հետեւարար Յիսուսի մտադրութիւնն է արտաքին եւ տառական օրինաբանութիւնը հերքել, եւ ներքին ու հոյեկան օրինապահութիւնը յանձնարարել: Պատուիրանը քակողը չէ ընդունելի, այլ զայն լրացնողը. Իպիսնէրուն եւ Փարիսեցիներուն արտաքին յարգար օրինապահութիւնը չի բաւեր Աւետարանին հետեւող լինելու. պէտք է Յիսուսի քարոզած ներքին եւ իսկական օրինապահութիւնը դարձադրել:

Յիսուս այս ընդհանուր կէտերը իբր հիմնական սկզբունք հաստատելէ ետքը, իբրեւ իր վարդապետութեան բացատրութիւն քանի մը օրէնքներ կը յիշէ, ոնտնց նկատմամբ Դպիրներուն եւ Փարիսեցիներուն տուած տառական եւ արտօնքին խմաստը կը բացատրէ, եւ յետոյ իր Աւետարանին Համեմատ արուեստիք ներքին եւ խնկական խմաստը կը ցուցնէ : Հին Օրէնքները կը յիշէ՝ Լուսարաւ գի սասցաւ սկզբնաւորութեամբ, եւ իր պարզարանութիւնները զ՛աւելցնէ՝ Այլ ես ասեմ ձեզ բանաձեւով :

Ատօջին օրէնքը զոր կը յիշէ, Ա՛յլ սպանանէր, տանտարանեայ պատուիրաններուն վեցերորդն է (Յ՛ւ. Ի. 13) : Այդ օրէնքին խմաստը, վարիսեցիական տոմամբ, մէկու մը կեանքը չվերջացնելն էր : Յիսուս այդ սրտաուիրանին խմաստը կը ստրածէ սրեւէ կերպով ընկերին դէմ եղած անիրաւութեան վրայ : Վասն զի ներքին խմաստն է՝ ընկերին միաս մը չհասցնել. եւ ի՛նչ կերպով այ ընկերին միաս դործուի, այդ պատուիրանին դանդաղութիւն կը համարուի : Հետեւորար կ'արդիւրի ընկերին տարասարտուց բարիանալ, յիմար ըսել, մարտ ըսել, եւ ով որ այս յանցանքները գործէ՝ պարտաւոր կը մնայ դատաստանի առջեւ կամ ասեանի առջեւ, եւ մինչեւ իսկ Գեհենի կրակին կը դատապարտուի : Բարիանալուն մէջ տարապարտուց պայմանը աւելցած է, ծնողին կամ դատարարակին, մեծին կամ իշխանաւորին ուրիշին բարւոյն եւ սւղբութեան համար բարիանալը դուրս թողլու համար : Յիւնար եւ Մարտ կոչումներն ալ կը նշանակեն՝ ընկերը նախտուել եւ անուանարկել եւ պատուոյն միաս հասցնել : Օրբնազանցները ոչ միայն մարդկային դատաստանով կը դատապարտուին, այլ եւ աստուածային դատաստանով հանդերձ եւս սշխարհի կրակին սը արժանի կ'ըլլան : Այդ կրակը Գեհեն բառով բացատրուած է Նոր կտակարանին մէջ. եւ այս անունն ալ արտաբերումն է Գէ-ննում կամ ձէ-ննում տուննին, որ կը նշանակէ Զոր-ննումայ : Այս ճորը կը ստրածուի Երուսաղէմի մօտը, եւ արեւմտեան կողմէն սկսելով կ'իջնէ Գէպի հարաւ եւ վը իստուսի Զորայն կեղբունի : Ենամի Զորը Յեսուի ժամանակ նշանակուեցաւ իբրեւ տահման Յուդայի եւ Բենիամինի ցեղերուն (Յեւ. ժն. 8), եւ Աքայու եւ Մանասէի ժամանակ Բահաղ եւ Մոզբ կոււքերուն նախըւեցաւ (Բ. Մնաց. ԻԸ. 3, ԼԴ. 6). իսկ Յոսիա կոււքերը կործանեց եւ ճորը սղծեց (Դ. Թագ. ԻԴ. 10). եւ անկէ ետքը Գէ-ննում կամ Գեհեն կամ Բեհնում անունը պիղծ տեղոյ համանշանակ եղաւ, եւ Նոր կտակարանին մէջ դործածուեցաւ իբրեւ դատապարտելոց դժխոք :

Յիսուս ուզելով ընկերին դէմ եղած վնասին մեծութիւնը ցուցնել, կը յաւելու, որ եթէ մէկ մը Ատուծոյ գոհ մատուցանելու վրայ ըլլայ, եւ զոհը սեղանի վրայ գնելէն ետքը միտքը դայ, որ ընկերը ցաւցաւցած է, պարտաւոր է զոհը կէս թողուլ, երթալ ընկերը դոճել, անոր սիրտը առնել եւ հաշտուիլ, եւ յետոյ զոհը լրացնելու դառնալ : Զոհի անունով կ'իմացուին Ատուծոյ պատուոյն եղած ամէն բարեսրտութեան եւ սիրամութեան դործեր. եւ Յիսուսի սկզբունքով սրայիսի գործերն ալ Ատուծոյ ընդունելի չեն, եթէ ընողը ընկերին միասած, ընկերը ցաւցուցած եւ ընկերին հետ զժամոճ վիճակի մէջ է :

Արդ եթէ ընկերը ցաւցնողը Ատուծոյ դատաստանով ալ դժոխքի դատապարտութեան կրնայ ենթարկուիլ, սէտք է մարդ ժամանակին, այս կեանքի մէջ հաշտուի եւ արդարանայ, ապա թէ ոչ ասենք անցնելէն ետքը, զժամօղուս չ'ընենք : Ինչպէս որ այս աշխարհի մէջ ալ ընկերին պարտք ունեցողը պէտք է մտաբերուի կարգադրէ դատաստանին չեւած, թէ ոչ՝ հակառակորդը դործը դատաւորին կը հանէ, դատաւորը զահիճին կը յանձնէ, դահիճն ալ բանա կը նետէ, եւ բանտէն ելլելիք չունի, մինչեւ որ վերջին ստակը չվճարէ :

Այսպէս օրէնքի սրինակ մը պարզելէ ետքը, երկրորդ մըն ալ առջեւ կը

բերէ Յիսուս. Մի՛ շնար օրէնքը (Յլ. Ի. 14): Բառական իմաստով եւ փոքր-սեցիական մեկնութեամբ արդիւրեւած պարծն էր, ուրիշ կնոջ մը հետ՝ որ իւրը չէ՝ մարմնական յարաբերութիւն ընել: Յիսուս պատուիրանին իմաստը կը տարածէ թոյր ցանկական դարձոյ վրայ. եւ նոյնիսկ ցանկոտան նայուածքը սիրտով կատարուած շնութիւն կը հռչակէ: Հետեւարար լաւաւոյն կը սեպէ որ մարդ այգալտի դարձակութեանց եւ սխալանոց մէջ չի գնալու համար, մէկ աչքը կամ մէկ ձեռքը դռնէ, խլէ կամ կորէ, քան թէ երկու աչքով եւ երկու ձեռքով դարձակիլի եւ մեղքի մէջ իյնայ եւ թոյր մարմնով Գեհենի կրակին դատապարտուի: Այլ վերջին բացատրութեանց մէջ ալ պէտք է միտք բերել երբայարանութեան ոճը եւ արեւելեան երեւակայութեան բուն ձեւերը, եւ կրթեք նիւթական իմաստով չառնել աչքը խլելու, ձեռքը կորելու կամ մի անգամէ վրիւտելու յոյսարարութիւնը: Յիսուսի իմացնել ուզածը պարզապէս պարծին կարեւորութիւնն է. թէ աւելի լաւ էր ոչքը հանել կամ ձեռքը կորել, քան թէ մեղքի մէջ իյնալով հոգին կորսնցնել:

Երբորդ օրէնք մըն ալ կը յիշէ Յիսուս, եւ շնութեան վրայ խօսք ըրած ատեն, կին արձակելու կամ տարահարպանի օրէնքը կը կցէ: Այս առաջին անգամն է; որ Աւետարանի մէջ կը հանդիպինք այս նիւթին. բայց առաջիկային աւելի ընդարձակ եւ մանրամասնուող կերպով այդ նիւթին վրայ խօսելու աւելի պիտի ունենանք. ուստի առ այժմ լոկ ակնարկութեամբ մը դռն ըլլանք: Մովսէսի օրէնքը կը ներէր, որ այլը երբ իր կնիէն դուրս չմնայ, ձեռքը տարահարպանի դիր մը տայ եւ արձակէ (Բ. Օր. ԿԿ. 1): Յիսուս այդ կամայական իշխանութիւնը կը բռնայ այդ մարդէն. չի ներեր որ նա կարենայ իր կողմէրդ կնիւր արձակել. յայտարարութիւն միայն կ'ընէ պոռնիկ կնոջ համար: Այս առանց բանի պոռնիկութեան բացատրութիւնը տարբեր կերպով կը մեկնուի զրիստոնեայ եկեղեցիներու մէջ: Արեւմտեայք կ'ուզեն զայն մեկնել լոկ ամուսնական բաժանման վրայ. իբր զի պոռնիկութեան պատճառով կրնան ամուսինք զատուիլ, այլ ընն կրնար կրկնամուսնութեան մտնել, եւ այս իմաստը արտայայտելու համար վերջապէս մը կը դնեն խօսքին մէջ, նա տայ Ամուսնալ թուերէն ետքը. եւ թոյրովին ընդհանուր եւ տնիսխ խօսք մը կը դարձնեն հետեւեալը, Եւ որ գարձակեալն առնէ՝ շնայ: Իսկ Արեւելեայք կ'ընդունին պոռնիկութեան առթիւ կրկնամուսնութեան օրինաւորութիւնը, բայց ոչ արձակելով, այլ լաւձելով. իսկ այս երկուքին տարբերութիւնը իր տեղը պիտի բացատրենք (§ 178):

Չորրորդ օրէնք մըն ալ առջեւ կը բերէ Յիսուս նոյն կերպով պարզաբանելու համար. Մի՛ երդուցուս սուս (Ղեւտ. ԺԺ. 12): Երդու՞մք երկու կերպով կը դործադրուի, եւ Աստուծոյ անունը ի հաստատութեան կը կոչուի կամ վկայութեան մը, կամ խոստումի մը. կամ աւելի բացայայտ կերպով Աստուած վկայ կը կուսի կամ եղած բան մը հաստատելու, կամ ըլլալիք բան մը երաշխաւորելու: Հաստատեա Տեառն զերդմուսն եւ յաւելուածք, որ փարիսեցիական մեկնութեամբ կը տրուէր, ըլլալիք բանի մը կ'ակնարկէ, եւ զոր մենք աւելի սուլորարար ուխտ կը կոչենք: Յիսուս օրէնքը լրացնելու դիտմամբ անոր ներքին պորութիւնը կը յայտնէ, եւ իմաստը կը տարածէ, վկայութեամբ առաջին տեսակ կրկնութիւն վրայ ծանրանալով: Երդումը կապակցութիւն ունէր ասանարանեայ երբորդ պատուիրանին հետ. Մի՛ առնուցուս գամուսն Տեառն Աստուծոյ եւ ի վերայ սնտուաց (Յլ. Ի. 7). եւ Փարիսեցիք կը հետեւցնէին՝ թէ երբ Աստուծոյ պաշտօնական անունը չի տրուիր, երդումը ներեալ է եւ հնար է երդնուլ երկինքի վրայ, երկրի վրայ, Երուսաղէմի վրայ, իր դիտում վրայ, եւն.: Յիսուս դիտել կու տայ թէ երկինք Աստուծոյ աթոռն է. կրկին՝ Աստուծոյ պատուանդանն է, Երուսաղէմ՝ Աստուծոյ քաղաքն է. դուրս ալ՝ Աստուծոյ իշխանութեան ներքեւ է. հետեւարար ասոնց վրայ եղած երդումն ալ նորէն Աստուծոյ անուն վրայ կը պարծնէր, եւ արդիւրեւ է: Յիսուս ի վերջոյ բոլորովին իսկ երդումը կ'արգելու, որովհետեւ պարզապէս ալ մարդուն սուս խօսիլ կամ սուս խոստանալ ներեալ չէ: Ճշմարտութիւնը ամէն առիթի մէջ մերկայարանոց եւ կատարեալ պիտի լինի. բերնէն կըստ խօսքը ճշմարտութեան համապատասխան պիտի ըլլայ. բերնով աչոն պէտք է իրօք աչո՛ ըլլայ, բերնով ոչը իրօք ալ ոչ պիտի ըլլայ. եւ ոչ երբեք աչոն ոչ, կամ ոչը աչո՛, որ չարութիւն է եւ մեղք:

զարգացող օրինակ որն ալ կը բերէ Յիսուս օրէնքին բուն հողին պար-
զարմանքը: Մովսէսի օրէնքը կը հրամայէր. Ակն ընդ'ակամ հաւատմն ընդ
ստաւմն, ինչպէս Յիսուս յատուկ կը բերէ, կամ բուն Մովսէսի խօսքերով,
Տացէ անձն ընդ անձին, ալկն ընդ ալկան, ստաւմն ընդ տաւման, մեան ընդ
մեռին, ուսն ընդ ուսին, իարամն ընդ իարամին, վէր ընդ վիրի, կարաւած ընդ
կարաւածայ (ՅԼ. ԻԱ. 23-25): Այդ օրէնքը արուած էր դատաստանի իրուածք,
մինչ Փարիսեցիք կը պատրաստեցնէին զայն անհատական իրուածք, եւ իւրա-
քանչիւր ումեք ներեալ կը համարէին վրէժ լուծել դործնական եւ համեմա-
տական միասով: Յիսուս օրէնքը իր հշտութեան բերելով, եւ անհատական
դործերու մէջ պահուելիք ուղղութեան օրէնքը լրացնելով՝ կը հրամայէ Մի'
կալ հորիառակ չարիմ. ո՛չ թէ շարութիւնը քաջալերելու, այլ անհատական
վրէժխնդրութենէ խորշերու դիտմամբ: Յիսուս ներողամտութեան ընթացքը
եւ հեղութեան ողին մինչեւ վերջին ծայրը կը տանի, եւ կը հրամայէ աջ
երեսը ապրտակողին՝ ձախ երեսն ալ դարձնել, բաճկոնը յափշտակողին՝ շա-
պիկն ալ վրայ տալ (ՂԱԿ. Զ. 29). մզոն մը տարապարհակ աշխատցնողին
հետ երկու մզոն ալ երթալ. բան մը ուղղողին չէ չըսել, փոխ մը ուղղողին երես
չղարձնել: Առնք, ինչպէս կը տեսնուի, ծայրագոյն ներողամտութեան դոր-
ծեր են, որք միայն բարձրագոյն եւ ոչ-սովորական առաքինութեամբ կրնան
իրականանալ: Մակայն Յիսուսի խօսքերուն մէջ ստէյ կը հանդիպինք արեւել-
եան շափաղանցութեանց, զորս տառայէս պէտք չէ ընդունել, ինչպէս վերեւ
յիշուած աչք խելու եւ ձեռք կարելու բացատրութիւնն ալ: Այսպիսի շափա-
ղանցութեան ձեւեր մեղի ալ ընտանի են մինչեւ ցարդ, ինչպէս ասորեայ
փորձատուութիւնն ալ կը ցուցնէ: Միւս կողմանէ եթէ բառացի իմացուածով
ալ ուզենք հասկնալ, սպէտք է դիտել թէ Յիսուս դատական եւ հանրական ի-
րուածք տեսակէտէն չի խօսիր, այլ միայն ու միայն անհատական եւ անձ-
նական յարաբերութեանց տեսակէտէն, եւ այս իմաստով իրապէս ստոյգ է թէ
փոխադարձ պահանջմանց եւ վրէժխնդրութեանց ուղին շատուշաւ կը մնասէ
փոխիս յորաբերութեանց, եւ զուտ կը բանայ դժտութեանց եւ չիտթու-
թեանց, եւ առիթ կ'ընծայէ ընտանեկան եւ հասարակական անտեղութեանց,
ուր ընդհակառակն ամենապտօք ներողամտութիւն եւ բարեւէր զբացումն ալ
բուական է շարութեանց առաջը անտուլ եւ բարութեանց նպաստել: Այդ
իմաստով Պոզոս ալ խրատած է իրեններուն. Մի' յալթիր ի չարէն. այլ յալ-
թեա բարեւում չարիմ (ՀՈՒՄ. ԺԲ. 21):

Վեցերորդ եւ վերջին օրինակ մըն ալ սիրոյ օրէնքնննէն կ'առնէ. Սիրեցես
զրնկեր քո. (ՂԵՍՈ. ԺԹ. 18). եւ որովհետեւ ընկեր բառը մի'այն սիրելոյն
համար կը դործածուի, Փարիսեցիք կը հետեւցնեն. եւ ասեցես զքշնաւն
քո. որպիսի ինչ օրէնքին մէջ չկայ երբեք ըսուած: Յիսուս սիրոյ օրէնքին
լրումն ալ պարզարանելով կը հրամայէ թշնամիները սիրել, անխճողներն
օրհնել, ատեւիներուն աղէկութիւն ընել, շարշարողներուն եւ հալածողներուն
համար աղօթել: Սիրոյ այդ արտայայտութիւնները դործադրելու համար
երկու փաստեր մէջտեղ կը գնէ, մէկը ի հակառակէն եւ միւրը ի մեծէն: Ի
հակառակէն փաստը կը կայմէ բազմատուութեամբ մը. եթէ սէրը այդ կերպով
չբարձրադրուի, կը մնայ ուրեմն միայն սիրելիները սիրել, բարեկամները ոչ-
ջոնել, բարեբարներուն փոխարէն բարութիւն ցուցնել, ապահով եւ շահունք
պայժամներով փոխ տալ: Իսկ արդ՝ այդ ամէնը մաքաւարներն ու մեղաւոր-
ներն անկամ կ'ընեն. իրենց սիրելիները կը սիրեն, իրենց բարեկամներուն
հետ կը տեսակցին, իրենց աղէկութիւն ընտանեկան երախտադիտութիւն կը
ցուցնեն, եւ անտեղիմն ապահովելով փոխ կու տան: Իսկ արդ եթէ Աւետա-
րանին հետեւողներն ալ այդչափով պիտի դռնանան, մաքաւարներէն եւ մե-
ղաւորներէն բարձր առաքինութիւն ունեցած չեն ըլլար:

Իսկ ի մեծէն կոչուած փաստը Աստուծոյ օրինակայն է: Աստուած որ
մեր հայրն է, իր բարութիւնն ու շնորհները հաւասարապէս կը բաշխէ բա-
րիներուն եւ չարերուն համար, անձրեւը կը գրկէ ամենուն համար, իր քաղց-
րութիւնը կը դործածէ ամենուն հանդէպ: Այդ եթէ մենք ալ Աստուծոյ զա-
ւակներն ենք, պէտք է որ մեր Երկնաւոր Հօրը օրինակին հետեւեալք. ամենուն
հաւասար կերպով սէր ցուցնենք, սիրելին ատելիէն, բարեկամը թշնամիէն,
բարին չարէն չբառնենք, եւ ամենուն հաւասարապէս սէր ու քաղցրութիւն ու
բարութիւն ընենք եւ դիտութիւն ցուցնենք, ինչպէս կ'ընէ մեր Երկնաւոր
Հայրը, եւ ըլլանք կատարեալ, ինչպէս կատարեալ է մեր Երկնաւոր Հայրը:
Այսպէսով լրացուցած կ'ըլլանք սիրոյ պատասխանը իր բովանդակ ընդար-
ձակութեան եւ իր բուն իսկութեան մէջ:

† Կիր. ԺԴ. օր Մեծի պահոց: Գ. Կիրապէ
Բառասանորդաց: ԱՆԱՌԱԿԻՆ: Եւ 54.11--

LUKE 15

55.13: Բ. Կր 6.1--7.1: ՂԿ 15.1-32:

ՅԻՍՈՒՍ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԱԿԵՏԱՐԱՆԷՆ

ԸՍՏ ՂՈՒԿԱՍԻ

(15.1-32)

12 «Մարդ մը երկու զաւակ ունէր: Կրտսերը հօրը
ըսաւ. "Հա՛յր, քու ստացուածքէդ ինձի ինկող բաժինը
հիմա տուր ինձի": Եւ հայրը իր զաւակներուն միջեւ
13 բաժնեց իր ունեցածը: Քանի մը օր ետք կրտսեր զաւա-
կը առաւ իր ամբողջ հարստութիւնը եւ հեռու երկիր
14 մը դնաց: Հոն անառակ կեանք մը ապրելով մտիեց
հարստութիւնը եւ սպասեց իր ամբողջ ունեցածը:

«Պատահեցաւ որ այդ երկրին մէջ մեծ սով մը տը-
15 րեց, երբ արդէն ինք սկսած էր ողջատանալ: Աւառի
գնաց այդ երկրի քաղաքացիներէն մէկուն քով ծառայ
եղաւ, եւ անիկա իր ազարակը զրկեց ղինք՝ խոզեր ա-
16 րածելու համար: Նոյնիսկ պատրաստ էր խոզերուն
կերած եղջիւրներով իր փորը լեցնելու, սակայն ոչ ոք
17 կու տար իրեն: Երբ անդրադարձաւ իր վիճակին,
ինքնիրեն ըսաւ. "Հօրս տան մէջ քանի՞ դործաւորներ
կան, որոնք իրենց պէտք եղած կերակուրէն աւելին
18 ունին, մինչ ես հոս անօթութենէ կը մեռնիմ: Ելլեմ
երթամ հօրս քով եւ ըսեմ՝ իրեն. — Հա՛յր, մեղանչեցի
19 Աստուծոյ եւ քեզի դէմ. այլեւս արժանի չեմ քու որ-
դիդ կոչուելու. գիտ նկատէ քու դործաւորներէդ մէկը՝
20 Ապա ելաւ եւ հօրը քով գնաց: Տակաւին տունէն բա-
ւական հեռու էր, երբ հայրը տեսաւ զինք ու գթաց.
վազելով դիմաւորեց զայն, վզին փաթթուեցաւ եւ
21 համբուրեց: Որդին հօրը ըսաւ. "Հա՛յր, մեղանչեցի
Աստուծոյ եւ քեզի դէմ. այլեւս արժանի չեմ քու որ-
22 դիդ կոչուելու": Հայրը իր ծառաներուն հրամայեց.
"Անմիջապէս բերէք լաւագոյն պատմուճանը եւ հագ-
ցուցէք իրեն. մատանի անցուցէք իր մատին եւ կոշիկ
23 տուէք իրեն: Իերէք պարարտ հորթը, մորթեցէք, ու-
24 տանք եւ ուրախանանք: Որովհետեւ իմ այս զաւակս
մեռած էր՝ ողջնցաւ, կորսուած էր՝ դռնուեցաւ": Եւ
սկսան իրախանալ:

12 «Մինչ այդ, երէց զաւակը ազարակ կը դռնուէր:
Վերադարձին, կրտսեր մօտեցաւ՝ երգի ու պարի ձայ-
26 ներ լսեց: Կանչեց ծառաներէն մէկը եւ հարցուց թէ
27 ի՞նչ կայ: Մտան ըսաւ իրեն. "Եզրայրդ եկաւ. եւ ու-
րովհետեւ ողջ-ստող վերադարձաւ, հայրդ պարարտ
28 հորթը մորթեց": Երէց զաւակը զայրացաւ եւ չուզեց
ներս մտնել: Այս մտաին իմանալով, հայրը դուրս ե-
29 լաւ եւ աղաչեց որ ներս մտնէ: Իսկ ան պատասխանեց.
"Տարիներէ ի վեր քեզի կը ծառայեմ. սեւէ մէկ հրո-
հանդդ չսնտեսցի, եւ սակայն նոյնիսկ ուլ մը չտուիր
30 ինձի, որ ուրախանայի բարեկամներուս հետ: Մինչ-
դեռ, երբ քու այդ որդիդ եկաւ, որ քու ստացուածքդ
պոռնիկներուն հետ մտիեց, պարարտ հորթը մորթե-
31 ցիր անոր համար": Հայրը ըսաւ. "Տղա՛ս, դուն միշտ
32 ինձի հետ ես եւ ամբողջ ունեցածս քուիդ է: Սակայն
հիմա պէտք է ուրախանանք եւ քնծանք, որովհետեւ
այս եզրայրդ մեռած էր՝ ողջնցաւ, կորսուած էր՝ դռ-
նուեցաւ":

11 And he said, "There was a man
who had two sons; 12 and the younger
of them said to his father, 'Father,
give me the share of property that falls
to me.' And he divided his living
between them. 13 Not many days later,
the younger son gathered all he had
and took his journey into a far country,
and there he squandered his property
in loose living. 14 And when he had
spent everything, a great famine arose
in that country, and he began to be in
want. 15 So he went and joined himself
to one of the citizens of that country,
who sent him into his fields to feed
swine. 16 And he would gladly have fed
on the pods that the swine ate; and
no one gave him anything. 17 But when
he came to himself he said, 'How many
of my father's hired servants have
bread enough and to spare, but I perish
here with hunger! 18 I will arise and go
to my father, and I will say to him,
'Father, I have sinned against heaven
and before you; 19 I am no longer
worthy to be called your son; treat me
as one of your hired servants.' 20 And
he arose and came to his father. But
while he was yet at a distance, his
father saw him and had compassion,
and ran and embraced him and
kissed him. 21 And the son said to him,
'Father, I have sinned against heaven
and before you; I am no longer worthy
to be called your son.' 22 But the father
said to his servants, 'Bring quickly
the best robe, and put it on him; and
put a ring on his hand, and shoes on
his feet; 23 and bring the fatted calf
and kill it, and let us eat and make
merry; 24 for this my son was dead,
and is alive again; he was lost, and is
found.' And they began to make merry.

25 "Now his elder son was in the
field; and as he came and drew near
to the house, he heard music and
dancing. 26 And he called one of the
servants and asked what this meant.
27 And he said to him, 'Your brother
has come, and your father has killed
the fatted calf, because he has re-
ceived him safe and sound.' 28 But he
was angry and refused to go in. His
father came out and entreated him,
29 but he answered his father, 'Lo, these
many years I have served you, and I
never disobeyed your command; yet
you never gave me a kid, that I
might make merry with my friends.
30 But when this son of yours came,
who has devoured your living with
harlots, you killed for him the fatted
calf!' 31 And he said to him, 'Son,
you are always with me, and all that
is mine is yours. 32 It was fitting to
make merry and be glad, for this your
brother was dead, and is alive; he was
lost, and is found.'"

Անառակ որդիին առակը (Ղ.Կ. ԺԵ.
11-32) նմանապէս կորսուած հեթանոսներուն
համար եւս Աստուծոյ թագաւորութեան դրան
բաց ԵՄՄԸ՞ԿԸ ծանուցանէ: Անառակ որդին
հեթանոսներուն՝ իսկ իր մեծ եզրայրը ինք-
նահաւան ու շփացած շրիաներուն խորհրդա-
նշանն է:

Շք. ԺԳ. օր Մեծի պահոց: Սրբոյն Կիւրղի
Երուսաղեմայ հայրապետին եւ միւս
Կիւրղի եպիսկոպոսին, եւ մօրն Գորա
Աննայի: Առ 11.2-11: Ես 61.3-7: Բ. Տմ
4.1-8: ԹՀ 10.11-16:

ԵՐՈՒՍՏՂԻՄԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՅՈՒԿԱ - ԿԻՒՐԵՂ Եւ մայրն ԱՆՆԱ

1. ԿԻՒՐԵՂ

Վարդապետ եկեղեցւոյ. Երուսաղէմի մօտերը Ծը-
նու 316ին, քաղաքայ ձեռնադրուեցաւ 345ին, պատ-
րիարք ընտրուեցաւ 350ին: Իր առաջինակիւրսն կեանքին
եւ իմաստութեան համար սիրելի դարձած էր ուղղա-
փառներուն եւ նոյնիսկ շարափառներուն, այսինքն Ա-
րիտեանց: Բայց պատրիարքական աթոռ հինկէ վերջ
երբ ըմբերանեց այս վերջինները, անոնք հակառակու-
թեամբ լեցուեցան իր դէմ: Այն հակառակութեան հետե-
ւանքովն էր որ անգամ մը դաճընիէց եղաւ, եւ յետոյ
նորէն դարձաւ Երուսաղէմ, Յուլիանոս Ռուրացոյի ա-
տեն, որուն՝ Հրէից Տաճարը վերաշինելու անմիտ ձեռ-
նարկին սկանառես իսկ եղաւ: Արիտասկանները յաջո-
ղեցան վերստին ձգել զինքը իր Աթոռէն, որուն վրայ
վերջնապէս վերահաստատեց յետոյ զինքը Կ. Պոլսոյ Ժու-
ղովը: Իր օրով տեղի ունեցաւ Մ. Խաչին հրաշալի երե-
ւումը Երուսաղէմի մէջ, որուն համար ծանուցանող
նամակ մը ուղղեց Կոստանդ կայսեր: Իր հոգեւոր գոր-
ծունէութեան ամենէն փայլուն եւ արդիւնաւոր կողմե-
րէն մին եղաւ ի ջրխտոնէութիւն դարձը բազմերսմ հե-
թանոսներու, որոնք իր ձեռքէն կ'ընդունէին ջրխտոնե-
ութիւնը: Այս առթիւ խոսած իր քարոզները, որոնք քը-
րխտոնէական վարդապետութեան ոքանչելի սկզբունք-
ներ կը պարունակեն, մեծ մասամբ ամփոփուած են «Կո-
չումն ընծայութեան» հատորին մէջ, որ ոսկեդարեան
թարգմանութեամբ վերածուած է հայերէնի: Թարգ-
մանուած է նոյնպէս Կոստանդ կայսեր ուղղած իր նա-
մակը, իսկ ասանդութիւնը Երուսաղէմի Մ. Յակոբ-
եանց Եկեղեցիի Մ. Ստեփանոս մատրան մէջ կը յուց-
նէ տաղանք, որուն մէջ Մ. Կիւրեղ մկրտած էր երախա-
յից յազմութիւն մը:

Այս Կիւրեղը, որ կոչուած է նաեւ Կիրակոս, հրեայ
էր աղբու. նախկին անունն էր Յուդա. իր Աննա մօրը
հետ կը բնակէր Երուսաղէմի մէջ: Երբ դժտոյն Հեղինէ
եկաւ հոն՝ խաչափայտը փնտռելու համար, տեղացի
հրեաները դայն մատնանշեցին իբր ամենէն տեղեակը
Կողոթթայի տեղական մանրամասնութեանց: Կ'ասանդ-
ուի թէ խաչափայտին գտնուելէն հոգը, Յուդա մկրտա-
ուեցաւ իր մօրը հետ եւ վերակոչուեցաւ Կիւրեղ. ապա
եպիսկոպոս ձեռնադրուեցաւ պաղեստինական վիճակի
մը վրայ, եւ նոյնիսկ ատեն մը տեղակալեց Երուսաղէմի
պատրիարքական աթոռին, երբ Մեծն Կիւրեղ աջոտր-
ուեցաւ: Երբ Յուլիանոս Ռուրացոյ Երուսաղէմ եկաւ,
անօրինակ կտտանքներու մատնեց վիւրեղ եւ իր մայ-
րը. կտրել սուաւ որդւոյն ալ ձեռքը, հալած կատար
լեցուց բերանը եւ մարմնոյն վրայ. ի վերջոյ դեղարդով
սպաննեց դայն: Իսկ Աննան կախել սուաւ մաղերէն, ջե-
րել սուաւ մարմինը մինչեւ ոսկորները, եւ այսպէս
նահատակուեցան երկուքն ալ:

Հայէ կը տօնեն Մ. Կիւրեղ Երուսաղեմացւոյն եկել:

1. Մեծ պահոց Բ. Շարաք օրը: Թ. եւ Լ. Մարտ 18:

Կորուսեալ ոչխարին եւ կորուսեալ գրօժի առօկներուն կը յաջորդէ կորուսեալ զարակին առնկը, զոր Անառակ Որդի անունին ներքեւ կը յիշենք շարունակ, եւ որուն ներքին նպատակը նախընթացներուն համանման է: Բայց սակաւ ոչ եւս տնչունչ կամ անբան էակին շուրջը կը դառնայ, այլ բա- նասր էակի պատկանելով, աւելի պարտականեամբ զարդարուած է, որոնցմէ սմանք յատուկ խորհրդով մը յիշուած են, մինչ ուրիշներ պարզապէս վարդի համար յիշատակուած են:

Մեծատուն հայր մը երկու վաւակ ունի, որոնք իւր հովանաւորութեան ներքեւ կ'ապրին եւ հօրենական տան մէջ կը սնանին: Պզտիկը այդ կացութեան կը ճանաչանայ, կ'ուզէ ինքիւր գլխուն գործի սէր ըլլալ, եւ իւր ուրա- ծին պէս սպրիւ: Իւր միտքը հօրը կը յայտնէ եւ կը պահանջէ իսկ, որ իւր ժառանգութեան մասը հրձակութեան իրեն յանձնուի, եւ ինքն ալ բռնուի, կրթոյ, ինքիւր գլխուն աշխատի ու շահի: Կամայ կամ ակամայ, համարուած կամ բռնապատուած, հայրը սրտով պակիին կամքը կը կատարէ, եւ իւր ստացութեան կէս բաժինը անոր կը յանձնէ իբր ասորայ ժառանգական ի- րուածք: Տղան առածը բոլոր ստակ կ'ընէ, եւ դայացած դումարը կը ժողվէ եւ հետու քուրսը կ'երթայ, այնտեղ աչքէ հետու աւելի ազատ ապրելու հա- մար: Երբոր այնչափ գրամ ձեռքը կը տեսնէ, աշխատելու եւ վաստակելու միտքը, եթէ ունէ՞ր ալ, կը մտնայ, կը սկսի ուտել ու խմել, դուարճանալ եւ վեղխանալ, խաղի եւ ցոփութեան Լտեւէ ըլլալ, հարկաւ իրեն յարմար ըն- կերներ ալ դռնելով, վասն զի այսպիսի բաներ ալ մեն-մինակ չեն կրնար կատարուիլ: Ծառ չ'անցնիր, ունեցածը կ'ուտէ կը ընցնէ, թերեւս պարտք ալ կ'ընէ յուսադրելով, վերջապէս այն դուռն ալ կը փակուի, եւ բարբառիին չքաւոր ու տնանկ կը մնայ մէջտեղ. օտարութեան մէջ ծանօթ բարեկամ ալ չի պահեր, ուրախութեան ընկերներէն մէկ մը իրեն վրայ չի դիտար, ու վաստակելու յարմարութիւն ու վարժութիւն ալ չունի: Եղած տեղէն կը հե- տանայ, անծանօթ փուղեր եւ աղարակներ կ'իջնայ, դիւղատնտես անձի մը մօտ ծառայութեան կը մտնէ, սրն որ խոզ արածելէ աւելի գործի մը կարո- ղութիւն չի դտներ սղուն վրայ, վարձքի ալ արժանատի չի տեսներ, անուշըն իսկ այնչափ ջիւզ կու տայ, որ խեղճ սղան կշտացնելու իսկ չի բաւեր, եւ սա կը պարտաւորուի խոզերուն առջեւ նետուած վայրի եղջերենիի սրուղներէն մաս մը վերցնելով իրեն ուտելիք ընել:

Այս վիճակին մէջ ինկած մեծատունի տղան կը սկսի մտածել թէ ինչ էր եւ ինչ կըլաւ. կը մտածէ իւր եղբոր վիճակը, որ հօրենական տան մէջ բունի մը պակասութիւն չունի. միտքը կու վան նայնիակ իրենց տունին թռչակաւոր ծառաներն ու վարձկան գործաւորները, որոնք ինքը կ'անարդէր, եւ որոնց նայիլ իսկ թերեւս ջէր դիջաներ, որոնք իրեն հօր տունը ուղածնուն չափ հաց ու կերակուր ունին, կրցածնուն չափ հանդիսա կրնան ընել, իսկ ինքը ո՛չ հանդիսա ունի եւ ոչ պատասպարութիւն, ո՛չ զգեստ եւ ոչ կերակուր: Բա- ւական մտածելէ ետքը, եւ թերեւս հօրը բարկութեան պաղտիւրին հանգչալ բաւական վտրանելէ ետքը, վերջապէս սիրտի քաջութիւնը ձեռք կ'առնէ, հօրը դիմելէ վաստ ուրիշ ճար չի դտներ, եւ խոզերն ու եղջերները թողած՝ իրենց քաղաքին եւ իրենց տունին ճակատն ձեռք կ'առնէ: Միտքը կը դնէ տոանց անձին արդարացածն խօսքեր ընելու, պարզ ու բացարձակ մեղայն արատանել, իւր յանցանքը խոտտովանել, որդիութեան անարժան եղած ըլլալը ճանչնալ, եւ իբր շնորհք՝ իւր տան վարձկաններու կարգին ընդունուիլ ու աշխատիլ, դոնէ հանդիսա անկողին մը, եւ կշտանալու չափ կերակուր ունենալու համար:

Այս մտածմունքով, կամքի հաստատությունը եւ սիրտի խնայող արժեքի համար, կը մտանայ խեղճ անտառի իրենց քաղաքը, եւ ահա իրենց տունն ալ հետեւին աչքին կը դարնէ։ Տղան անյողդող միտքով կը յառաջէ։ Բարեբախտ դիպումով մը հայրը չորս կողմը նայելու եղած կ'ըլլայ, հետեւին կը տեսնէ խեղճուի մէկ մը, մտադրութիւնը սեւեռելով կը ճանչնայ իւր սուրն, սիրտը կը յուզուի, դուբը կը շարժուի, տխրութեամբ խառն բարկութիւնը կը մարի, կորսուածին դիւար միայն կը մտածէ, կը մխիթարուի եւ կ'ուրախանայ, եւ բնական իմն շարժմամբ, դէպի սողուն կողմը կը քալէ, կը քալէ արտօրնօք, դրեթէ կը վազէ։ Տղան ալ կը յառաջէ, եւ հայրը տեսնելով կարծես թէ աւելի կը քաջալերուի, իրարու կը հասնին, տղան կը սրտաբաստուի իւր յայտարարութիւնն ու խոստովանութիւնն ընել, բայց դեռ նա բերանը չբացած, հայրը վիղին կը պլլուի, ու խոզարածութենէ եկող աղտոտ ու կեղտոտ տղան կը սկսի կրկին ու կրկին պաղնել ու պաղնել։ Անտառը կուժենէ դարձող տղուն զըջումը կատարեալ է եւ առաջադրութիւնը հաստատուն, հօրը ցուցած դուբէն ու անքէն ալ չի շուարիլ ու չի փոփոխուիր, եւ իւր պարզ ու յստակ յայտարարութիւնը կը խօսի համարձակ շայր, մեղայ յերկինս եւ աւաքի քո, եւ ոչ եւս եմ արժանի կաշի արդի քո, արա զիս իրքեւ զի ի վարձկանաց քո :

Հայրը ուրախութեանն այրայլմէ եղած, հազիւ թէ կը լսէ ողուն խօսքերը, եւ ոչ խի կը պատասխանէ, ձեռքէն կը բռնէ ու տուն կը տանի, ծառաները կը կանչէ, կը հրամայէ որ տակաւին պահուած առջի հազուատը հանեն, լուսն տղան ու մաքրեն, սրբեն եւ օծեն, փոսաւոր հազուեցնեն, բուրիկ ստուըններուն կոշիկներ տան, կոշտացած ձեռքերուն մատներն անցընեն, սոճի արուզարդը յրացնեն, մեծ հացկերոյթ մը պատրաստեն, պահու պարակի կը մորթեն, երկիշներ եւ նուազածունքներ բերեն, եւ չէնք շնորհք ուրախութեան եւ զուարթութեան երեկոյթ մը սարքեն։ Հայրը հանդէսին գլուխը անցած եւ իր դուակը քովը նստեցուցած խնդութեամբ կը կրկնէր ամենուն. Կերիցաք եւ արախ լիցո՛ւք, զի այս արդի իմ մեղեայ էր եւ եկեաց, կարուսեայ էր եւ գոտա :

Բախտը անանկ բերաւ, որ մեծ տղան այն օրը տունը չէր. օր առաջ տարակ էր դացած եւ անցած դարձածէն տեղեկութիւն չէր ունեցած։ Իրկիւսան դէմ միայն տուն կը դառնար. մօտեցած ատեն երգերու եւ պարերու ձայներ կը լսէ, սրտճառը չիմանար, ծառաներու մէկէն բացատրութիւն կը հարցնէ, այն ալ կ'աւետէ, թէ արդտիկ կողբայր յանկարծ դարձաւ խեղճուկրակ վիճակի մէջ, բայց բարբառին զըջացած, հայրը ալ ուրախութենէն ինչ ընելիքը չգիտցաւ, հազուեցուց սուրեցուց, կոշունք ուրախութիւն սարքեց, մինչեւ խի սրահու պարակի կը մորթել տուաւ։ Մեծ տղան փոխանակ ուրախանալու կը տխրի, կը նախանձի անտակ եղբոր եղած սրտունքն ու ցուցուած սիրալիք ընդունելութեան։ Նա հօրը ինչքին կէսը փնայուցեր էր, միւս կէսը բարբ իրեն պիտի ըլլար, բայց հիմա նա եկեր էր մնացած կէսին ալ բաժնեկից տէր ըլլալու։ «Ա՛լ ուրեմն, կ'ըսէ, այս տունին մէջ ինձի տեղ չկայ, հայրս անտակը առնէ ու նստի, ես այլեւս տուն չեմ մտնիր»։ Մտաները կը փութան եւ մեծ տղուն բտածը հօրը կը հաղորդեն։

Մերունին շուարած դուրս իր վազէ, մեծ տղան կը տեսնէ, եւ կը սկսի սիրտը առնել, կը վախնայ որ կորսուած տղան դուստ առնէ, ունեցած տղան չկորսնցնէ։ Անոյը խօսքերով կը շողոմէ, բայց մեծ տղան խտութեամբ կը պատասխանէ. «Այսչտի տանն քեզի հաւտարմութեամբ ծտտայեցի, երբեք կամքիդ դէմ բան մը չըրի, երբեք հրամաններդ անկատար չթողուցի, եւ այս ըրածիս փոխարէն օր մը ուլ մըն ալ չտուիր բացէն, որ երթամ ընկերներուս հետ ուրախութիւն մը ընեմ։ Ինչպէ՞ս ուրեմն, երբ սա տղադ կու դայ, որ քու ինչքը տարաւ ցոփութեանց ու անտակութեանց մէջ վատնեց, մինչեւ խի տարարակ կը անոր սիրտն կը մորթես. ի՞նչ է եղեր անոր արժանիքը, ինչո՞վ նա ինչ աւելի սէր տեսնելու արժանի կը սեպուի եղեր»։

Հայրը քաղցրութեամբ կը պատասխանէ. «Արժանիքի խնդիր չկայ, տղա՛ս, ոչ մէկին միտքէն կ'անցնի թէ նա քեմէ աւելի սիրոյ ու սրտառոյ տրժանի էր. դո՛ւն ալ պէտք է ուրախանաս որ կորսուած մը դուսնք այսօր քեմի որ ամէնէն յիշին կորսուած բանի մըն ալ դո՛ւստիւր ուրախութեան

սրտնառ է, այժմ մեր դատաճը իմ գաւառիս է, քու եղբայրդ է: Գուն տունին մէջն էիր, բոլոր տունը քուզիդ ալ էր, ալ ուզէիր, հորթ ուզէիր, ել ուզէիր, ինչ ուզէիր առնել ու դորձածն էլ քու իրաւունքդ էր. ե՞րբ ուզեցիր, ու եւ գլացայ: Մէկ կողմ՝ անգէ, տղա՛ս, ծառաւորութեամբ մտածումներ, հիմալ ուրախութեան մտքերն է, եկո՛ւր, եղբայրդ տե՛ս, սիրէ՛, համբուրէ՛, տեսնու ինչպէս խեղճացած է, դուն ալ սիրախ հաւնիս, դուն ալ մեզի պէս մեզի նետ ոչխախ ուրախանաս, թէ կորսուած մը դանտեցաւ, թէ մեռած մը յարութիւն առաւ:

Ինչպէս ամէն առակներու մէջ, նոյնպէս այս առակի մէջ ալ դարձողութեան պատմական լրումը կը սրահարի, ոչտաք եղած խրատական կատրները պրոպագանդան էր, եղբայրներն պարտաւորները կարեւորութիւն չեն տնկնար: Հետեւաբար չէ ըսուած թէ մեծ եղբայրը ի՞նչ ըրաւ, ներս մտա՞ւ, երկու եղբայրներ տեսնուեցա՞ն արդեօք, անասուցը ի՞նչ անուակ կեանք սկսաւ վարել, եւ ա՛յլ այսպիսի պայտաւաններ լրութեան մէջ մնացած են:

Այս առակն ալ կրկին նպատակով խօսուած է. այսինքն է աւետարանական եւ բարոյական: Աւետարանական իմաստով նորէն նեթանասց կոչման խորհուրդն է: Պատիկ տղան, որ է անտաւաղը, Աստուծոյ տունէն հեռաւոր էր, ալ, զղջումով ու արդարանալով, նորէն պատուով եւ դողեցանով կ'ընդունուի Երկնից Արքայութեան մէջ. իսկ մեծ սղան, որ է Հին Աւետարանի խորհուրդի մտղայը, կարծես թէ ողբով եղբորմէն ետեւ կը մնայ, եւ իւր նախանձուտ եւ անձնատէր բնոյթով մինչեւ իսկ Երկնից Արքայութիւն մտնել չ'ուզի, եւ կամոյլին կը հրամարի, եւ Երկնուոր Հօր հրաւերն ալ մերժեր. ձեւեր կը ցուցնէ: Գուցէ այս կէտը աւելի շեշտելու համար է, որ առակին վերջը մեծ գաւառիս տուն մտնելու յիշատակութիւն իսկ չ'ընեն Երկնու:

Իսկ բարոյական իմաստը շատ աւելի դրայուն եւ շատ աւելի բեղուն է, եւ քրիստոնէութեան սկիզբէն մինչեւ դայոց, չեմ կարծեր թէ Անտաւակի առակէն աւելի խօսուած, կրկնուած, բացատրուած, մեկնուած, սիրուած եւ դրացուած աւետարանական կտոր մը եղած ըլլայ: Ո՛րչափ կենդանի եւ ճշդ դրիտ է մեղաւորին վիճակը, հօրը տունէն դուրսը անտու եւ կամային մեկնող դուրսի դորձին մէջ: Ո՛րչափ դրայուն եւ սրտապարտ է Աստուծոյ վթաթեան նմանութիւնը, տուն դառնալու միտքը յղացող եւ կամ քը յայտնող անտաւակին սիրալիք ընդունելութեան մէջ: Մեղք եւ սպաշխարութիւն, սէր եւ թողութիւն, կարծես թէ իրարու հեռ կը մրցին իրենց դորութիւնը յայտնելու մէջ:

Նախընթաց երկու կայսուածներուն՝ ոչխարի եւ դրամի առակներուն հետ, այս երրորդ կորսուածին՝ Անտաւակ Որդւոյն առակը բարդաւորած անուննիս, աչքի դարնելու պարտաւոր մըն է, որ երբ հովին ու կինը կորսուածին ետեւէն կ'երթան ու կը միտտեն, կորսուած գաւառիս հայրը ամենեւին մեծաբար չ'եղեր, ոչ ալ ետեւէն խնդրակներ կը պրկէ, եւ ոչ ալ կայսութիւնը իմանալու հող կը ասմի: Արդ՝ այս կէտը հիմնական պարտաւոր մը կը կարծէ սպաշխարութեան մէջ: Իրամին համար ըսինք թէ անշունչ ու անկար կորսուած մըն էր, ոչխարին համար ըսինք թէ անբան ու սուգաւ կորսուած մըն էր, հետեւաբար անկարութեամբ եւ սպաշխարութեամբ ինկած մեղաւորներու կը նմանէին, արոնք ներսմն ու շնորհքը պիւրաւ կրնային ընդունիլ: Իսկ գաւառի՝ անշունչ կտոր անբան, անկար կամ անդէտ չէր, այլ կրնար ըրածը չընել, դիտէր բրածը ճանչնալ, եւ պիտաթեամբ ու կարսութեամբ օժտուած լինելով հանդերձ, չարութեամբ կը մեղանչէր: Ահա այսպիսիները արժանի չեն ըլլար անտաւակային վթաթեան, բայց եթէ երբ իրենք զղջացած միտքով ու հաստատուն կամքով կ'ուզեն իրենց մեղաւոր վիճակէն ելլել, սրբուիլ ու մաքրուիլ իրենց ընտրած դարձելի վիճակէն, դատնալ Աստուծոյ տունը՝ ուստի կամային մեկնեցան: Այստեղ իրենց է կրկին ինչ որ ուրիշ տեղ յայտարարեցինք (§ 74) անկարութեան եւ անպիտութեան եւ շարութեան մեղքերուն տարբերութեանը վրայ, որք կը կոչուին Հօր պէմ, Որդւոյն պէմ եւ Հող-

տոյն դէմ մեղքեր, եւ այլ վերջիններուն, այսինքն չարութեան մեղքերուն համար կ'ըսուի թէ բնաւ ներում չեն դաներ, մինչեւ որ հայտնիաց զղջմամբ իրենց չարութեան կերպարանը չթօթափեն: Եւ այս կը տեսնուի ճիշդ ու ճիշդ անանտիկ օրինակին մէջ, որուն հայրը, զաւիին կուէն չեղաւ՝ քանի որ կամոյին մեկնած էր, եւ դուք ու ներում չյայտնեց՝ մինչեւ որ անառակը հօրենական տունը չմտեցաւ:

Բարոյական իմաստին կողմէ նկատողութեան արժանի կէտ մըն ալ է, անտուակին անկման եւ անտուակին վերականգնման բուն եւ հիմնական պատճառը զննել: Հօրենական տան մէջ վայելած իմամքը աստուածորդին շնորհքի օրինակն է, եւ նոյն շնորհքին յարգը չճանչնալը եղած է անոր անկման պատճառը, ինչպէս եւ նոյն շնորհքին յարգը ճանչնալը բուսական եղած է զինքն վերստին ինկած տեղէն վերականգնելու:

Նկատողութեան արժանի կէտեր են եւս սուսակին շուրջը դարձող ընտանեկան պարտքաներ, որ ընտանեկան կեանքին բարոյական հիմքը՝ զճեղաւ կը ծառայեն: Անտուակին տան մէջ մօր կամ քրոջ յիշատակը կը պահի, կոնանց ներկայութիւնը տան մէջ դորտոյ նշանակ է, եւ եթէ մօր մը կամ քրոջ մը վատուի պարզը գոնտած ըլլար, հաւանաբար անառակը այդ յետումիւ որոշուածը տուած չէր ըլլար: Անտուակին իւր մանկութեան մէջ լաւ կըլլալով թուրքիւն առած, արհեստ կամ արուեստ մը սորված, որեւէ ընդունակութիւն մը առացած լինելը չի յիշուիր, այլ կը ներկայացուի պարզապէս հարուստի շնորհած ողբ մը սէս: Եթէ անտուակին մանկութիւնն ու երիտասարդութիւնը խնամով կրթուած, եթէ անառակը օլտակար ընդունակութեան մը տէր եղած ըլլար, յանկարծ գոյախառութեան մէջ ինկած օտտենն ալ, կրնար իւր մտաւոր դարգացմամբ զինքն կանոնաւորել, եւ ատուած ընդունակութեամբ իրեն յարժար պապանք ու վատակ մը ճարել, եւ ոչ թէ իր յետին անպիտան մը խողարածութենէ վեր պապանքի մը տէր չկրնալ ըլլալ, եւ անոր մէջն ալ վարձքի իսկ արժանի չտեսնուի:

Ընտանեկան յոռի կրթութեան հետեւանք է նաեւ մեծ եղբոր յայտնած նախանձաւ ու գոյգոյն ընթացքը, որ կորսուած եղբոր մը դեմքէ յարութիւն առածի սէս երեան պարտ պարտուն, բնաւ կորաբարեան սիրոյ նշան մը չի ցուցնիր, եւ իւր անձնական շահուն ու հաշիւին հետեւելով, կարծես թէ կը ցուի որ իւր եղբայրը չէ մեռեր, չէ պակեր, ու ելեր կու գայ՝ նորէն հօրենական ժողովութիւնէն բաժին ստանալու հաւանականութեամբ:

Ս. Հայրեր փոխորհրական կամ յարմարական իմաստներով ալ պտտական գեղեցիկ խորհուրդներ քաղած են Անտուակի առակէն, եւ ասանց մէջ նշանաւոր է փրկագործութեան խորհուրդին վրայ պատշաճեցումը, որ մեղաւոր մարդկութիւնը կը փրկուի զենմամբ Փրկչին, եւ կը զգենու անմեղութեան ժամանակէն պահուած սրտութեան պատմուճանը, եւ կը հրապարակ արքայութեան երկնային սրբախորհրտանց: Առակիս վրայ քիչ մը աւելի կրկարեցինք, բայց կ'արժէր ալ նշանաւոր հատուած մը լաւ լուսարանել:

Շք. Ի. օր Մեծի պահոց: Սրբոյն Յով-
հաննու Երուսաղեմայ հայրապետին, եւ
սրբոց հայրապետացն մերոց՝ Յովհան-
նու Օսնեցոյն, Յովհաննու Որոսնեցոյն
եւ Գրիգորի Տաթեւացոյն: Առ 20.6-22:
Բրբ 4.21-24: Բ. Կր 4.1-11: ՅԿ 9.39--
10.10:

Ե Ր Ո Ւ Ս Ա Ղ Է Մ Ի Ե Կ Ե Ղ Ե Յ Ի

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Յաջորդ Մեծին Կիրեղի՝ Երուսաղէմի պատրիար-
քական տօնօրէն վրայ. նշանաւոր էր իր սուրբ կեանքո-
վըն ու կրօնական գիտութեամբը. բարեկամ էր Ոսկե-
բերանի, որ իր աջոտրապաշտ Կսկիստնէն կը թղթակցէր
անոր հետ: Իր համբաւը տարածուած էր մինչև Ափրի-
կէ եւ Հասիմ. եւ Օղբատինոս եւ ուրիշներ կը պատուէին
զինքը իրրեւ կենդանի նահատակ: Կանոնական ինդիք-
ներով ատեն մը գծաութիւն ինկաւ իրեն եւ Հերոնիմո-
սի եւ Եպիփանի միջեւ, բայց աւելի բանաստեղծներու
զործն էր այն, որ եւ չտեսչի ընդ երկար: Արիական
վերաբերմունք ցոյց տուաւ միշտ Պեղաղանց եւ Ժամա-
նակին հերձուածներուն դէմ: Մեռաւ խաղաղ մահ-
ուամբ:

Հ Ա Յ Ո Յ Ե Կ Ե Ղ Ե Յ Ի

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՈՐՈՏՆԵՑԻ (Վարդապետ)

Պարտաւորելով այն մեծ շարժումին զոր՝ ԺՆ. դարու
կիսուն՝ հայ հոգեւորականութիւնը կողմակիցից Ու-
նիթականներուն դէմ, որոնց նպատակն էր խորտակել Հայ
Սկիզբիցոյ աղբյուրն եւ գաւառաբնական ինքնութիւ-
նը, շտախոպիկով Հայութիւնը կրօնքով, լեզուով եւ
ուսմամբ: Ծնած՝ 1315ին, Ծղակ գաւառի Որոտն շրջա-
նակի Վաղանդան գիւղին մէջ, որպէն էր Թանկ խխու-
նին, որ Սիւնեաց ցեղէն կամ Օրբելեան աղբյուրնէն
էր: Մանկութենէն նախընտանեաց եկեղեցական ուսմանց,
եւ կանուխէն հրօթարեղով ղերբի բարձրութիւններէ,
որոնք զինք ղիտի տաճարեղէն Սիւնեաց արքեպիսկո-
պոսութեան աթոռը, ուղից աւելի գիտութեան եւ ու-
սուցման մարդ ըլլալ: Իր ուսուցիչներն եղան Ծասի Նը-
շեցի՝ Գալլիճուրի վանքին մէջ, եւ Տիրատուր վարդա-
պետ: Գալլիճուրի մէջ, Նշեցիին կամ անոր յաջորդին
յաջորդելէ վերջ՝ փոխադրուեցաւ Տաթեւի ուսումնա-
բանը, զոր պայծառացոյ վարդապետներով եւ քահա-
նաներով, նպատակ ունենալով մաքրել Ունիթանե-
րուն դէմ: Իր կեանքը լի կրտ. անխանջ աշխատու-
թեամբ, եւ գործունէութիւնը՝ բողոքով արգիւնջներով.
Գալլիճուրի վանքին մէջ նախ, եւ յետոյ Տաթեւի մէջ
հասցոյց ուսեալ եւ քաջարի վարդապետներու ընտրեալ
խամբ մը, որոնք յարտալին նախընտան աղբյուրն եւ

կեկեցոյց զոյրթեան պայքարին: Հեղինակ կրտ նաեւ
բազմաթիւ գրական երկերու, զորս հաւանաբար յօր-
նեց իր ուսուցչութեան միջոցին, որոնցմէ մնացածներն
են Յովհաննու Աւետարանին եւ Պոպոսի Թուղթերուն վը-
րայ գրուած մեկնութիւնները, քարոզիկը, եւ Փրկունի,
Արիստատէլի եւ Պրոփիլիի փիլիսոփայական գործերուն
վրայ վերլուծական բացատրութիւններ: Մեռաւ 73 տա-
րեկան հասակին, իր ծննդեան տարեդարձի օրը (1388
Յունուար 13) եւ թաղուեցաւ Ապրակունեաց վանքին
մէջ, Մաղաքիա Ղրիմեցիի կողքին: Իր մահը՝ որ պա-
տահած էր արեւախան խաւարումէ մը վից օր վերջը,
նկատուեցաւ աղբիւն համար իմացական խաւարում մը:
Այնքան մեծ էր կրտ իր հոգեւոր ու աղբյուրութիւնը իր
Ժամանակակիցներուն վրայ, որ անկարելի է որ իր ա-
շակերանները կանուխէն պատուած ըլլան զինքը երբեւ
սուրբ անձ մը: Այդ զպայման էր որ հունդիսաւորեց յե-
տայ Սիւնեան երկուանցի կաթողիկոսը՝ իր տօնացոյցին
մէջ անցնելով անոր անունը, Գրիգոր Տաթեւացիի ան-
ուն հետ, իրրեւ պաշտօնապէս տօնելի սուրբի մը անու-
նը: ԺԹ. դարու սկիզբը, միաբանական ջանքերուն ա-
տեն ստացլ է թէ պահ մը ընդհատուեցաւ անոր անու-
խարձութիւնը, բայց երբ վիճեցան այդ բանին համար
կատարուած արքեպիսկոպ տշխատութիւնները, իրա-
ւամբ վերահաստատուեցաւ անոր յիշատակին տօնը
մեր եկեղեցոյ պաշտամունքին մէջ:

ՅԻՍՈՒՍ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԱՒԵՏԱՐԱՆԵՆ

ԸՍՏ ՂՈՒԿԱՍԻ

(16.1-31)

1 Ի՞ր աշակերտներուն Յիսուս այս առակը պատմեց.—

«Մեծահարուստ մարդ մը կար, որ իր ստացուածքներուն վերակացու տնտես մը ունէր: Երբ տընտեսին մասին մարդիկ ամբաստանութիւն ըրին, ըստ լով թէ իր տիրոջ հարստութիւնը կը վատնէ, մեծահարուստը կանչեց զինք եւ ըսաւ. «Ի՞նչ են քու մասիդ այս ըսուածները: Քեզի յանձնած բոլոր ստացուածքներուս հաշիւը տուր: Այլեւս իմ տնտեսս չես կրնար ըլլալ»: Տնտեսը ինքնիրեն խորհեցաւ. «Ի՞նչ կրնամ ընել. ահա տէրս զիս տնտեսութեան պաշտօնէն կը զրկէ: Բանտարութիւն չեմ կրնար ընել, մուրալու կ'ամչնամ: Սակայն գիտեմ թէ ի՞նչ պէտք է ընեմ, որ երբ տէրս տնտեսութեան պաշտօնէն հեռացնէ, մարդիկ զիս ընդունին իրենց տուներէն ներս»: Աստ մէկ առ մէկ կանչեց իր տիրոջ պարտականները եւ առաջինին հարցուց. «Ո՞րքան պարտք ունիս տիրոջս»: Ան պատասխանեց. «Երկու հարիւր թիթեղ ձէթ»: Տնտեսը ըսաւ. «Ահաւասիկ պարտամուրհակդ, նստէ՛ եւ անմիջապէս գրէ՛ հարիւր»: Յետոյ հարցուց միւսին. «Ի՞նչն որքան պարտք ունիս»: Ան պատասխանեց. «Չորս հարիւր յիսուն պարկ ցորեն»: Տնտեսը ըսաւ. «Ահաւասիկ պարտամուրհակդ, նստէ՛ եւ գրէ՛ երեք հարիւր յիսուն»: Տէրը ասիկա լսելով դժուար անիրաւ տնտեսը իր հնարամտութեան համար: Որովհետեւ այս աշխարհի մարդիկը իրենց գործերը վարելու մէջ աւելի ճարպիկ են քան լոյսի որդիները: Եւ ես կ'ըսեմ ձեզի.— Աշխարհիկ հարստութիւնը գործածեցէք այնպէս՝ որ Աստուծոյ բարեկամութիւնը շահիք, որպէսզի երբ այս աշխարհէն ելլէք, ձեզ յաւիտենական յարկերու մէջ ընդունին:

10 «Ո՞վ որ փոքր ծառայութեան մէջ հաւատարիմ է, մեծին մէջ ալ հաւատարիմ է. իսկ ով որ փոքր ծառայութեան մէջ անհաւատարիմ է, մեծին մէջ ալ անհաւատարիմ է: Հետեւաբար, եթէ աշխարհիկ հարստութիւնը գործածելուն մէջ հաւատարիմ չեղաք, ճշմարիտ հարստութիւնը ո՞վ պիտի վստահի ձեզի: Այսինքն, եթէ հաւատարիմ չեղաք աշխարհիկ հարստութեան, որ ձերը չէ, ինչպէ՞ս կ'ուղէք որ Աստուած ձեզի տայ ձեզի սպասող ճշմարիտ հարստութիւնը: Ո՞չ մէկ ծառայ կրնայ երկու աշխարհու ծառայել, որովհետեւ կա՛մ մէկը պիտի առէ եւ միւսը սիրէ, կա՛մ մէկը պիտի մեծարէ եւ միւսը արհամարհէ: Չէք կրնար թէ՛ Աստուծոյ ծառայել եւ թէ՛ վրամին»:

16 He also said to the disciples, "There was a rich man who had a steward, and charges were brought to him that this man was wasting his goods. And he called him and said to him, 'What is this that I hear about you? Turn in the account of your stewardship, for you can no longer be steward.' And the steward said to himself, 'What shall I do, since my master is taking the stewardship away from me? I am not strong enough to dig, and I am ashamed to beg. I have decided what to do, so that people may receive me into their houses when I am put out of the stewardship.' So, summoning his master's debtors one by one, he said to the first, 'How much do you owe my master?' He said, 'A hundred measures of oil.' And he said to him, 'Take your bill, and sit down quickly and write fifty.' Then he said to another, 'And how much do you owe?' He said, 'A hundred measures of wheat.' He said to him, 'Take your bill, and write eighty.' The master commended the dishonest steward for his prudence; for the sons of this world are wiser in their own generation than the sons of light. And I tell you, make friends for yourselves by means of unrighteous mammon, so that when it fails they may receive you into the eternal habitations.

10 "He who is faithful in a very little is faithful also in much; and he who is dishonest in a very little is dishonest also in much. If then you have not been faithful in the unrighteous mammon, who will entrust to you the true riches? And if you have not been faithful in that which is another's, who will give you that which is your own? No servant can serve two masters; for either he will hate the one and love the other, or he will be devoted to the one and despise the other. You cannot serve God and mammon."

Ունիտաւ սնտսիմ (Ղուկ. ԺԶ. 1-13) առակը մեզի տրուած պատե՛տութիւններէն օգտուելու իմաստութիւնը կը սորվեցնէ: Նոյնպէս առակը որոշապէս ցոյց կու տայ թէ մարդիկ այս աշխարհի մէջ Աստուծոյ արեւտեսնին են: Հարստութիւնը իրենց քով պարզ աւանդ մըն է, և իրենց պարտականութիւնն է ոչս աւանդը ի բարին գործածել, յօգուտ մարդոց բարեխառութեան:

Ղաւկաս Անտաղիի առակին անմիջապէս կը կցէ Տնտեսին առակը, մի-
այն ևս ասէ առ աշակերտսն անցածը դնելով երկուքին մէջտեղ: Աշակերտ
անունը Աւետարաններուն մէջ կրթեմն Երկոտտաաններու միայն տրուած է,
կրթեմն Եօթնասուներկուներուն, բայց կրթեմն ալ բնդհանուր կերպով կը
տրուի Յիսուսի յորր բարեմաարար հետեւողներուն: Եթէ առակին վերջը
գրուած ծանօթութիւնը նկատի առնենք՝ թէ ունկնդիր Փարիսեցիները կը
զայրանային, կը ստորաւորուէնք ըսել, թէ ոչնչեւ աշակերտ անունը պէտք
չունինք սերմ խնամալ սանել, և թէ միայն իրեններուն ուղղած չէ Յիսուս
այդ առակը, այլ բարր ժողովուրդին:

Նորէն մեծատուն տանուտէր մը կ'ըսէ, որ իրեն մատակարարական գոր-
ծերուն վրայ ընդհանուր վերահայրու մը ունի, որուն Տնտես անունը կը
տրուի, հայերէն բառին հին ևս լաւ խնամալ, և ոչ այժմեան աշակերտուած
ևս ստորնացած նշանակութեամբ: Բաւական տարիներ գործի վրաս գտնուե-
լէ ետք տանուտէրին ահանջը կը հասցնեն, թէ անտեսը հաւատարիմ չէ իւր
տիրոջ ստացութեանց, և թէ մատակարարութիւնը վնասի ևս փտնողի ներ-
քիւ է: Տանուտէրը այս որ կը ըսէ, անտեսը կը կանջէ, և շիտկէ-չիտակ
կը յայտարարէ. «Վրայ լաւ չեմ ըսեր, պաշտօնավարութիւնը ինձի օգտակար
չէ, հաշիւդ կտայէ՛, ու արդիւնքը ներկայէ՛ ու գործէդ քաշուէ, այլեւս քեզի
պէտք չունիմ»: Տնտեսը անտեղեկի կու գայ, բայց չի շտարիր, կերպ մը կը
խորհի որ պաշտօնը ձգելէ ետքն ալ իրեն ստորուստը ստահովուած ըլլայ,
փասն դի կը մտածէ թէ արհեստի աշխատութիւն մը ընելու կարողութիւն
ու փորձութիւն չունի, իսկ ձեռք բանալով մուրալու ալ կ'ամչնայ: Հարքի
մը պէտքը ունէրածեշտ կը տեսնէ, և կը գտնէ: Գտած կերպն է տանուտէրի
պարտաւորներուն մուրհակները փոխելու, որպէսզի ինչ նուազ ցուցնել
և տարբերութեան ինք օգտուի: Կը կանջէ մէկը որ հարիւր մար մէթ կը
պարտէր, այսինքն է՝ մարը 16 քուէն՝ իր 1600 քառ մէթ, կը հրամայէ որ
չիտուն մարի համար նոր պարտքի մուրհակ մը ընէ, հարիւրնոցը կը ընջէ
և յիսուննոցը անար տեղ կը դնէ: Մարը խորին շնորհակալութեամբ կը
մեկնի: Երկրորդ մը կը կանջէ, որ հարիւր քառ ցարեն կը պարտի, այսինքն
է՝ քառ 158 քուէն՝ 15,800 քառ ցարեն: Ասոր ալ կը հրամայէ որ 80 քուի
նոր մուրհակ մը գրէ: Հարիւրնոցը կը ընջէ և ութսուննոցը տեղը կը դնէ:
Այն ալ շնորհակալութիւններով կը մեկնի: Երրորդի մըն ալ, չարորդի մըն
ալ նոյն բանը կ'ընէ, վերջապէս բաւական զեղչեր կը կատարէ ի նպատակ պար-
տաւանաց և ի վնաս տանուտէրին: Կրնար մասծաօնը որ խորամանկ անտեսը
այդ զեղչերը ըրած ստան՝ տարբերութեան դաժարէն անմիջապէս օգտուէր,
նոյն ստան պատշաճ մասը պարտազաններէն ստանալով, բայց Աւետարանի
առակը այս չ'ըսեր, այլ ընդհակառակն կը թերազրէ, թէ անտեսը նկատի
ունեցաւ միայն պարտաւորներուն երախտարարութիւնը շահիլ, որպէս զի
երբ պաշտօնէն ելլէ, անոնց տուններուն մէջ բնակութիւն և կերտուուր գտնէ:
Գործը զազանի չէր կրնար մնալ, քանի որ բաւական ընդարձակուեցաւ, և
տանուտէրին սեխնջն ալ հատու, որ անտարբերութեամբ ըսեց, և փոխանակ
բարիութեամբ զայրանայու, անտեսին հարապիտութեան վրայ վարձացու-
«Վաւ փորտիւս է եղեր, ըստ, իր գործը զիտցեր է, արդէն այդ խորամանկ
խորդոյնները՝ մտացի ու ճարպիկ ալ կ'ըլլան, և աւելի խելացի, քան թէ
բարի և հաւատարիմ որչափովները»:

Մինչեւ հասնուած արեւն ընթացքը բնաւ դադարէր պարտաւոր մը չի ներկայեր: Տանուտէրին ինչքերը լաւ չմտածարարելը՝ յանցանք, տիրոջ ստացութեանց դէմ խարդախելը՝ յանցանք, մուրհակներ վաճառելու տալը՝ յանցանք, իրեն համար անիրաւ շահ ստարտատելը՝ յանցանք, եւ պարտաւոր-վաճառման ուրիշ բնո ըլլալով սպառնալ մտադրութիւնն ալ՝ յանցանք: Այս սրտածառով Յիսուսի ըսելը թէ Գալիլեոց տէրն զանտեսն անիրաւաւքեան, խորթ կը հնչէ շատերու սկսնելին, իբր թէ Յիսուս ինքը դո՛ւրստ ըլլալ ա-նիրաւ տնտեսին ըրածները: Սակայն Յիսուս չէ որ կը դո՛ւրստ, այլ կ'ըսէ թէ տէրը դո՛ւրստ, որեւիցէ մեծատունի մը սարսրինակ միտքն ու դատաստանը կը սրտամէ: Միտ կողմէ ուրիշներ կը դիտեն, թէ չէ՞ որ տանուտէրը առա-կին մէջ աշխարհի աչք Աստուծոյ օրինակն էր, ուրեմն իսուքի բնական բեր-մանը Աստուծոյ ոչ անիրաւութիւնը դո՛ւրստ կ'ըլլայ: Սակայն այդ պարտաւորին մէջ ալ պէտք է դիտել տալ, թէ առակներուն մէջ երբոր երկու իր կամ երկու սննդ իրարու կը համեմատուին, անոնք իրենց բոլոր հանդամներուն մէջ բաղդատութեան չեն գրուիր, այլ միտքն ու միտքն նկատի առնուած նմա-նութեան կէտին մէջ: Ըստ այսմ այս առակին մէջ ալ տնտեսաւորին եւ տնտե-սին սմէն հանդամները Աստուծոյ եւ մարդուն հետ բաղդատութեան պէտք չէ գնել, ոչլ միտքն տնտեսին հնարեմադութիւնը եւ տնտեսաւորին ինչքովը իրեն օգուտ պարտատելուն կէտը:

Այս պարտաւոր տնտեսաւորի կ'երեւի Յիսուսի սննդաւոր իբր հետե-ւադութիւն վրայ բերած խօսքերէն. եւ ես ձեզ առեմ. արարէ՛ք ձեզ բարեկամս ի մամուկայէ անիրաւաւքեան: Մամուկայ, ասորերէն կամ արամեալէն արմա-տէն կը նշանակէ ինչք եւ ստացութիւնը. եւ Մամուկային իբր ստատուութիւն մը սրտաւոր լինելը, շատերուն կարծիքը եղած է, բայց վաւերական մտա-տով հաստատուած չէ: Ըլլալ թէ ոչ, մամուկայ իբր հասարակ տնտէն կը նշա-նակէ ինչք կամ հարստութիւն՝ ներթափան իմաստով, եւ այն ալ աւելի՛ ան-խտիր կերպով եւ որեւէ սպորէն կամ օրինաւոր միջոցով ձեռք ձգուած հա-րստութեան համար. եւ այս պատճառաւ, սակայ մամուկայ անիրաւաւքեան բտտերը իբրտու կից կը դործածուին: Ինչչափ ալ Տնտեսի առակին մէջ ալ, մամուկայն՝ ուստից տնտեսը կ'օգտուի, անիրաւութեան կեղտէն սրտտ չէ, անկայն բացարձակ կերպով անիրաւութեամբ ստացուած հարստութեան վրայ մեկնելու պէտք չունինք: Վասն զի աւելի վար անիրաւ բտտը նշանակու րտանն գնալարածանեալ կը դործածուի. եթէ յանիրաւ մամուկային չեղէ՛ք հաւատա-րիւք, գնշարիտն ձեզ ա՞ հաւատասցէ. որով անիրաւ մամուկայ, վարանցակ եւ անհոտատա եւ սուտ հարստութեան իմաստով դործածուած կ'ըլլայ:

Ինչոր մեկնելներ համաձայն են, թէ Տնտեսին առակը շատ ներքին դժուարութիւններով լեցուն հատուած մըն է, եւ թէ շատ նուրբ մեկնու-թեանց պէտք կայ, որովհետ զի Յիսուսի բերնով անիրաւ շահը արգարացուած չքուի: Ետտեր շատ կիրարկ եւ դարձուածներ յոռաջ կը բերեն, այլ մեր նպատակը նրբութեանց մէջ մտնել չէ, եւ մենք կրնանք ընդունել թէ Յի-սուս երբեմն սղեղ օրինակներով ալ ուղեց ստատուածային սկզբունքներ բա-ցատրել, օրինակ երբ աղօթքի զօրութիւնը սղեղից ցուցնել այսին օրինա-կով, եւ Աստուծոյ հետ բաղդատութեան դրաւ անխիղճ դատաւորը: Մեղի ուրեմն թուածքն ըլլայ Տնտեսի առակով յարմուած իրտաւր լացտարել:

տաւոր է մեռքը եղած աշխարհի բարութիւններէն ընկերին օգտաւոր հողաւ, օդին, նպաստել, սղորմիլ: Ահա առակին մեծ բարոյակամը:

Այսպէս գլխաւոր կէտերը ճշդեղէն ետքը, աւելի կը սրտգուզին այն քանի մը ընդհանուր սկզբունքները, որք այն առակին ետեւէն յտուջ բերուած են, եւ ամէնն ալ աշխարհի բարութեանց կիրառութեան շարժը կը գտնանուի: Քիչին հաւատարիմը շատին ալ հաւատարիմ կ'ըլլայ, քիչին անհաւատարիմը շատին ալ անհաւատարիմ կ'ըլլայ. անցուորին հաւատարիմ չեղողը հատուտաւորին ալ հաւատարիմ չ'ըլլար. օտարի ինչքին հաւատարիմ չեղողը իրենին միայն աւելի անճող կ'ըլլայ: Երկու իրարու հակառակ տէրերու միանգամայն հաւատարիմ ըլլալ անհնարին է, մէկուն հաւատարիմ եղողը միւսին անհաւատարիմ եղած կ'ըլլայ. Աստուած եւ Մամոնայ իրարու հակառակ տէրեր են. աստուածային բարութիւններ աշխարհի բարութեանց հակառակ են. աշխարհի բարութեանց ետեւէն եղողը աստուածային բարութեանց հակառակ եղած կ'ըլլայ: Աստուծոյ ու Մամոնայի միանգամայն հաւատարիմ ըլլալ եւ հաւանաբարութեամբ ծառայել հնարաւոր բան չէ:

Առակիս մեկնութիւնը գլխաւորաբար բարոյական խմտաւորն միայն տալինք, եւ Աւետարանն ալ որք սուղութիւնը կը ցուցնէ: Աւետարանական խմտաւորն ակնարկ չ'ընեն անտարանիչը, եւ մենք նոր բան մը չենք աւելցնենք, որովհետեւ նախընթացներուն հետ նայն է:

Շք. Իէ. օր Մեծի պահոց: Սրբոց Մանկանցն Քառասնից որք ի Սեբաստիա կառարեցան: Ի մ.ս.տ. 3.1-8, ՆԿ 2.1-4, Ես 43.1-3: Եւր 6.10-18: Մտ 13.43-52:

ՔԱՌԱՍՈՒՆ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԸ
(ՔԱՌԱՍՈՒՆ ԵՐԵՄԱՍՏՐԻ ԳԻՆՈՒՄԵՐԸ)

Պատահողուած եւ փոխանցուած չեն ստոյգ տեղեկութիւններ, թէ Քառասուն երիտասարդները ի՞նչ ազգութեան կը պատկանէին: Կա՛նանդուի սակայն, որ անոնք ազնուականներու ընտանիքներէ կուզա՛յին: Եւ նկատի ունենայով որ Դ. զարու սկիզբը անոնց քով քովի եկած էին Փոքր Հայքի զանազան քաղաքներէն, կարեւր է հաստատացնել, որ անոնազն անոնց մէջ մասը Հայեր էին: մանաւանդ՝ որ հայ ժողովուրդը Մեծ Հայքի տարածքին տասնեակ մը տարիներէ ի վեր արդէն կ'ապրէր կրօնական եղաչրջուած:

Երիտասարդները քաջ զինուորներ էին եւ մաս կը կազմէին հռոմէական բանակին, Կապադովկիոյ երկրամասին մէջ:

Այդ շրջանին, Հռոմի կայսրն էր Լիկիսմոս, իսկ անոր ենթակայ Կապադովկիոյ Դուքսն էր՝ Լիւսիսա, որուն պաշտօնատեղին էր Կեսարիսիս, իբր գլխաւոր քաղաք:

Կայսրը կը ծառայէ Հակաքրիստոնէական պայքար եւ կը հրահանգէ, որ ճիշտ քրիստոնեաներ կան քանակին մէջ, կամ՝ վերադառնան հին աստուածներուն, կամ՝ ենթարկուին հաշուեյարգարի:

Լիւսիսաի կողմէ բացուած ընդհանուր քննութիւնները շուտով ցոյց կու տան, որ Սեբաստիոյ մէջ կը գտնուի զինուորական ընտիր խմբակ մը, որ ուշագրաւ բազմաթիւ քաղաքործութիւններու համար շահած ըլլայով հանդերձ, բաղկացած է քրիստոնեաներէ:

Ան կը հրահանգէ որ տեղւոյն զատուորը հարցաքննութիւն բա՛նայ:

Քառասուն երիտասարդները կը հաստատուն իրենց քրիստոնեայ ըլլալու իրողութիւնը: Անոնք անվախ եւ քաջ կը յայտնեն թէ իրենց վստահուած եւ իրենց կողմէ կառարուած դործերը վկայ, որ միշտ եղած են հաստատում թագաւորի հրահանգներուն. սակայն կ'աւելցընեն, որ ուխտ ունին անբախտ պահելու երկնաւոր թագաւորին նկատմամբ իրենց հաստատը, որ իրենց համար կենսական է եւ որ եղած է աղբիւր յոյսի, խանգաղատութեան եւ բախտութեան:

ՔԱՌԱՍՈՒՆ ՄԱՆՈՒԿՆԵՑ ՏՈՒՌ ՎԱՍԾԱՆԸ

Հրաշատեսիլ փորձառութիւնն էր, Դուքս Լիւսիսա կ'որոշէ զործարկել կայսերական հրահանգը. մահապատիժ:

Չմեռ էր: Ահաւոր ցուրտ կը թելադրէ սպասել զիջերուտն, երբ ստանձանիքը իր սասակագոյն վիճակին կը հասնի: Կը կարգադրէ որ յամառող երիտասարդները մերկ վիճակի մէջ առաջնորդուին քաղաքամերձ լիճը եւ հսկել որ զիջերն չուրերուն մէջ: Սուկայի ցուրտին լիճին շուրջը ամբողջութեամբ կը սառնին: Կարեւր է հետեւցնել թէ ի՞նչ դժնշակ վիճակի պիտի մատնուէին անոնք:

Որոշումը կը զործարդուի: Նոյն աման կը յայտարարուի երիտասարդներուն, որ ճիշտ յանկարծ դարձ որդին դէպի հին աստուածները, լծափին իրենց համար պտորաստ պիտի գտնեն տաք բաղնիք, կազրուրիլ տաք ջուրերով...:

Խուճըր կ'ենթարկուի իր դառն ճակատագրին: Քառասունէն միայն մէկ հոգի, որ չի զիմանար ստուապանքին, կը վազէ սատող ջուրերէն դուրս եւ կը մտնէ մերձակայ քաղնիքը: Եւ սակայն՝ յանկարծամահ կ'ըլլայ ան, եւ կը մեռնի տաք ջուրերուն հետ առաքին իսկ հպումին:

Երեսուն ինը զինուորները ցաւով կը հաստատուն իրենց ընկերով ուխտադրժուելու: Կափստան որ ան կը կորսնցնէր բախտը արժանա-

նալու սրբութեան կոչումին եւ Աստուծոյ շնորհած յաբոնեական կեանքին:

Սուկայի ցուրտին մէջ, խուճըր կը սկսի հեռոցհեռ սատիլ, անըպաշանով եւ դանդաղորէն մահանայ:

Ստեղծուած ճշիւլ եւ մարդկային խիղճը Վերջ այդ կացութեան մէջ է ահա, երբ ուշ գիշերին յանկարծ կը պարզուի հրաշք անսխըռ-դաստպարտեալ ուխտապաւ մանուկներուն թիւով, երկինքէն լոյսէ պսակներ կ'իջնեն վայր, կը յուսատրեն խոնարհուող զուրիները եւ ամբողջ շրջանը: Պահակները իրար կ'անցնին շփոթած: Մէկը անոնցմէ՝ անկարող իր հիացումը ծածկելու ի տես այդ հրաշայի երեւոյթին, կը յայտարարէ թէ կը յարի քրիստոնէութեան եւ պիտի հեանի արգարներուն: Անմիջապէս կը նետուի ջուրը եւ կ'ընէ, որ կը փոխարինէ՝ ուրացող բուսասուններով զինուորը: Քիչ անցած կը ստուի անոր մարմինը եւս, որով ուխտապաններու թիւը անգամ մը եւս կը բարձրանայ քառասունի:

Մահաշունչ եւ սառնամանիք գիշերը վերջ կը գտնէ: Հաստաքի եւ խղճի ազատութեան սիրոյն Քառասուն Մանուկները կը գտնեն իրենց կենսոյր եւ առիթ կու տան հրաշալիստուած տեսիլներու:

Արշալոյս է: Խոտներամ եւ Հետաքրքիր քաղմութիւնը կը հասար-ւի լծափ: Պահակաւորները սառած մարմինները դուրս կը բերէ ջուրերէն: Ըստ օրինի նախ կը ստուգուի իւրաքանչիւրին իրապէս մահացած ըլլալը, որմէ ետք անոնց վզերուն տրուած թիբերու վերջին հար-ւածներով մարմինները կը կուտակուին սայլերու մէջ՝ որպէսզի տար-ուին հրկիւտելու եւ ապա թափուելու գետին մէջ:

Կը հաստատուի, որ մէկ հոգի միայն, Մեկստուն անուանով եւ կրո-սերադոյնը քառասուններուն մէջ, տակաւին ողջ էր: Չինուորները կը ձգն զայն իր տեղը որովհետեւ այդ կը պահանջէր օրէնքը. եւ սայլերը կը սկսին ոտախնայ:

Բազմութեան մէջէն ջերմեանը քրիստոնեայ կին մը, տակաւին կենդանութիւն ցոյց ստուող երիտասարդին մայրը, առաջ կ'անցնի: Կը մտնենայ զղայագրիկ իր զակին, զարմանայի ոգեւորութեամբ կը վերցնէ զայն եւ կը սկսի հետեւիլ միւսները տանող պահակաւորու-զին: Վստահ էր, որ իր զաւակն ալ շուտով կ'աւանդէր հոգին. իսկ ինք, իր կարգին կը բաղձար անոր մահը, զոր տրուած պայմաններու մէջ կը նկատէր Աստուածանունը եւ պատուարքի անձնագրուութեան արդեւք: Քրիստոնեայ մայրը կը աննշար, որ իր ամիջակար զաւակը ընկերներուն հետ արժանաւոր Աստուծոյ շնորհին եւ յաբոնեական կեանքին:

Արդարեւ, ճամբու ընթացքին՝ կը մեռնի նաեւ անիկա: Պահակները կը կատարեն իրենց պարտականութիւնը, կը հրկիզեն

Ս. Ջուռաշիցի Մանկանց Կառարուածը Երեւանի Օրմեզ Գառնիի մէջ

† Կիր. ԻԸ. օր Մեծի պահոց: Ե. Կիրակի
Քառասնորդաց: ԴԱՏԱԻՈՐԻՆ: Ես 65.8-
25: Փլպ 3.1--4.9: ՂԿ 17.20--18.14:

LUKE

ՅԻՍՈՒՍ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԱԻԵՏԱՐԱՆԷՆ

ԸՍՏ ՂՈՒԿԱՍԻ

(17.20-18.14)

18.1 Յիսուս առաջ մը խօսեցաւ իր աշակերտներուն,
 2 ցոյց տալու համար թէ պէտք է միշտ ազօթել՝ առանց
 3 միտաբերու: Եւ ըսաւ. «Քաղաքի մը մէջ դատաւոր մը
 4 կար, որ ո՛չ Աստուծոյ կը մտնար եւ ոչ ալ մարդոցմէ
 5 կ'ամչնար: Նոյն քաղաքին մէջ այլի կին մըն ալ կար,
 6 որ իրեն կը դիմէր եւ կը խնդրէր. "Իրաւունքս պաշտ-
 7 պանէ հակառակորդէս": Դատաւորը երկար ժամանակ
 8 մերժեց դատը տեսնել, սակայն ի վերջոյ ըսաւ ինքնի-
 9 բն, "Թէեւ Աստուծոյ չեմ մտնար եւ մարդոցմէ չեմ
 10 ամչնար, բայց քանի այս այլին նեղութիւն կու տայ
 11 ինձի, իր դատը տեսնեմ, որովհետք մինչեւ վերջ քովս
 12 գալով զիս չանհանդատացնէ": Ապա Տէրը շարունա-
 13 կեց. «Ասեցէք թէ ի՞նչ կ'ըսէ անիրաւ դատաւորը: Իսկ
 14 Աստուած որքա՞ն պիտի համբերէ իր ընտրեալներուն
 15 կրած անիրաւութեան, պիտի շարժարանէ՞ զանոնք,
 16 որոնք վիշեր ու ցերեկ իրեն կը դիմեն: Այո՛, կ'ըսեմ
 17 ձեզի որ անոնց իրաւունքը անմիջապէս պիտի պաշտ-
 18 պանէ: Բայց մարդու Որդին երբ գայ, արդեօք հաւատք
 պիտի գտնէ՞ երկրի վրայ»:

18 And he told them a parable to the effect that they ought always to pray and not lose heart. He said, "In a certain city there was a judge who neither feared God nor regarded man; and there was a widow in that city who kept coming to him and saying, 'Vindicate me against my adversary.' For a while he refused; but afterward he said to himself, 'Though I neither fear God nor regard man, yet because this widow bothers me, I will vindicate her, or she will wear me out by her continual coming.'" And the Lord said, "Hear what the unrighteous judge says. And will not God vindicate his elect, who cry to him day and night? Will he delay long over them? I tell you, he will vindicate them speedily. Nevertheless, when the Son of man comes, will he find faith on earth?"

ԴԱՏԱԻՈՐԻ ԿՐԱԿԻ.— Այսպէս կը կոչուի Մեծ Պահի Ե. Կիրակին, սրբօճառու այն սրբան պատարազին կը կարգացուի Դուկ. ԺԸ. զվրին այն մտաք որ կը սրբորենակէ Դատաւորին եւ Մարտաւորին տատկները, որոնք եւ կը յիշատակուին շարահաններու մէջ. սակէ է իր անանը: Այլ Կիրակին ալ Չատկին հետ 35 օրերու շարժականութիւն ունի եւ Մարտ 1-էն մինչեւ Ապրիլ 4 կրնայ հանդիպիլ:

Դատաւորին ու քախանող այրիին (Ղուկ. ԺԸ. 1-8) առաջը ազօթ քի մէջ յարտաւելութեան կարեւորութիւնը ցուցադրող խրատ մըն է:

Յիսուսի քարոզութիւնը, թէպէտ մեծաւ մասամբ առակներով կողմը-
ւած, սակայն սոնչպ կ'ընդհատի մեհիական եւ աւետարանական խնդիրներով.
այլ մեք կը պահենք Ղուկոսու շարակարգութիւնը, որովհետեւ ուրիշ տեղէն
բարդատեղու կամ այրայելու մասեր չունինք: Մեհիական դաշուստի մասին
բացատրութիւններէն ետքը, նոր առակ մըն ալ առջեւ կը բերէ Ղուկաս, յա-
նաջառնի սղարարելով թէ ի՛նչ նպատակով խօսուած է այս առակը. այսին-
քըն է իմացներու համար, թէ պարտ է յամենայն ժամ կող Եղոս յաղօրս, եւ
Ա՛ր՝ անձարսնայ: Աղօթքի մէջ յարտոնութիւնն ինքն իրեն նկատուած, գեղե-
ցիկ եւ օգտակար իրատ մըն է, եւ մեր տկարութեան հանդէպ սաստուածային
սմանդակութեան վրայ փոստհոսութիւնն աւելցնելու կը ծառայէ: Իսկ մե-
հիական դաշուստի խնդիրէն յետոյ յիշուելով, ներքին կապակցութիւն մըն ալ
կը դիտուի երկրէ կէտերուն մէջ: Քանի որ մեհիական յայտնութիւնը ցաւալի
սրտադաներով լինիերացած պիտի ըլլայ, ինչպէս նախընթաց յաշուածով բա-
յատրուեցաւ, պէտք է անսոցմէ գերծ մնալու համար Աստուծոյ աղաչել, եւ
աղաչանքին կատարումը անխնայապէս շտեմուելուն համար չվհատիլ, այլ ա-
ղօթքը կամ սղաչանքը շարունակել, եւ անձանձրոյթ յարատեւել, վերջէն
Աստուած հարկաւ իրեններուն պաշտպանութիւն պիտի ընէ: Ասոր վրայ կը
բերուի առակը:

Ինչո՞ք որբեալի կին մը կար, որ անպիտան մարդու մը հակառակու-
թեան ստարկոյ եղած էր, եւ շարունակ անկէ կը նեղուէր: Ի՛նչ տեսակ նե-
ղութիւն ըլլալը չէ բացատրուած. կրնայ այրելին պարկեշտութեան ու պիտո-
ւոյն դէմ բարուած մեքենայութիւն մըն ալ ըլլալ, բայց անելի հաւանական
կ'երևի ենթադրել, թէ այրին տկար գտնելով՝ անոր դետինը կամ կարուածը
դրուելու համար՝ բռնութեան գործ մըն է խնդիրը: Ինչո՞ք այրին, շխարհնա-
լով թշնամիին դէմ դնել, քաղաքի դատաւորին կը դիմէ, կ'աղաչէ որ իր թշ-
նամիին տնիրաւ ձգտումները սղախէ, անոր բռնութեան կամ խարդախու-
թեան դէմ դնէ, իրուունք ու արդարութիւն սղաչողանէ, եւ զինք հակառա-
կորդի ձեռքէն ազատէ: Այրին կ'երթայ, կու գայ, կ'աղաչէ, կը պաղատի,
բայց դատաւորը այն տեղերը չէ, մտիկ անպամ չ'ընել. ո՛չ խեղճութենէն
կ'աղաչուի, ո՛չ անիրտութենէն կը շարժուի, հողն իսկ չէ: Այրին Աստուծոյ
անունով կ'երգուընցնէ, բայց դատաւորը Աստուծոյ վախն ալ չ'զգար, եւ
իւրք կերպով՝ Եկատուածէ վախնալու շափ փոքրողի չեմք կ'ըսէ: Աս ու նա
իրեն կը յիշեցնեն, թէ գործը ամէն տեղ կը խօսուի, ամենուն բերանը ինկած
է, ամէնը իր երեսը վար կ'առնեն այսչափ անհոպ դոնուելուն, իսկ նա կ'ըսէ.
Եկատր անոր խօսքը միտս աղբնցութիւն չունին, անոնց խելքովը դարձելու
չարի տկար չեմ, ուզածնին կրնան խօսիլ, ինձի տաք ու պաղ չ'ընեքք:

Այդ անհոգութեան եւ այդ լրբութեան դիմաց, ինչո՞ւ այրի կրնը չի յողնիր, չի ձանձրանար, ու շարունակ, ի բազում ժամանակս, նոյն դատաւորին դուռը կու գայ, ու կը կրկնէ՝ թէ նա՛ միայն պիտի կարենայ վնաս իւր անիրաւ հակառակորդէն աղատել: Դատաւորը, ոչ նուազ անիրաւ քան հակառակորդը, որ ո՛չ Աստուծոյ վստով կը կակցնար եւ ոչ մարդիկներուն խօսքերէն կ'առնար, վերջապէս այրիին յարատեւութենէն յարթուեցաւ, ու ճիշտ կեանք վարժեցնեմ, ըսաւ, որ թախանձանքէն աղատիմ, ուղիւս ընեմ որ շարունակ աղաչելը լիննայ: Ճիշտէն, կը հետեւցնէ Յիսուս, անիրաւ դատաւորն այ յարատեւութեամբ կը յաղթուի, կը զիջանի, եւ աղաչողն ուղիւս կը կատարէ: Միթէ Աստուած ալ պիտի չզիջանի՞ ձեր աղօթքներուն, եթէ ստիճան յարատեւութեամբ շարունակէք: միթէ նա իւր ծառաներուն խնդրուածները պիտի չկատարէ՞, ու անոնց պիտի չօգնէ՞, եթէ զիջեր ու ցեղեկ շարունակ աղօթեմն, միթէ պիտի կարենա՞յ անհոգ կերպով շարժիլ անոնց յարատեւ ազաւաններուն հանդէպ: Ձէ, չի կրնար իր ծառաներուն խնդրուածները չկատարել, այլ պիտի զիջանի, եւ վերջապէս պիտի օգնէ անոնց՝ իրենց նիզուկեան մէջ, Աստուած պիտի չըսանէ իրենները. ասար վրայ կրնաք մտտու ըլլալ, բայց իրենները հատաւորիմ պիտի մտտն միջնէ վերջը. ունի՞րուն խնդիրին լուծման կէտը: Մարդիկ աշխարհի մէջ պիտի ունենա՞ն այն հասարակ, որ զիրենք պիտի մղէ Աստուծոյ վրայ կատարեալ վստահութեան, եւ երբ Աստուծոյ կը դիմեն, արժանի պիտի ըլլա՞ն Աստուծոյ ողորմութիւնը վայելելու, պիտի աղօթե՞ն Աստուծոյ կատարեալ հաւատքով եւ առաքինական յարատեւութեամբ»:

Յիսուսի այդ խօսքերը ընդհանուր եւ բարոյական տոմամբ կը պատշաճին ամէն աղօթողներու. իսկ Ուլի Մարդոյ եկեալ խօսքերը, աւելի մօտէն կը շօշախեն մեկուկուկան խնդիրը եւ նրկնից Արքայութեան յայտնութիւնը, եւ կրթելազարեւն աւետարանական իմաստով ալ մեկնել Դատաւորին առակը:

Տնտեսի առակին վրայ խորհրդածոցինք թէ սուկ օրինակով մը կը բացատրուէր Աստուծոյ դերը, եւ անիրաւ դործի մը օրինակով կը բացատրուէր առաքինական դործ մը: Նոյնն է այս առակին մէջ ալ. անիրաւ դատաւորը իւր անիրաւ ընթացքով Աստուծոյ ողորմութիւնը բացատրելու օրինակ կը դործածուի: Սակայն ոչ թէ Ամանաւթեանը այլ բաղադրանքեանը. Յիսուս ըրեք թէ Աստուած կը դործէ այն կերպով՝ որով անիրաւ դատաւորը կը դործէր, այլ կը պատճառարանէ, որ եթէ անիրաւ դատաւոր մըն ալ, որուն վրայ ո՛չ Աստուծոյ երկիւղը եւ ոչ մարդկան ամօթը չէին ներդրուէր, կը յաղթուի յարատեւութեան աղբիւրներէն առջեւ, ո՛րչափ եւս առաւել ինքն Աստուած՝ բարութեան եւ զթութեան աղբիւրը: Հոգ չէ որ օրինակները շատ քնքոյլ չըլլան, հասարակ ժողովուրդին հետ խօսուած ստե՛ն, աւելի ազգու են մեծ սըպարուրութիւն գործող օրինակները:

Աղօթքին յարատեւութեան համար ալ բաւական ըլլայ այդ առակը մերձեցնել միւս պատուէրին, ուր կը հրամայուէր, մի՛ շտապիտաք լիմիէ (Մատթ. 9. 7), եւ դոր արդէն բացատրեցինք (§ 62), թէ Յիսուս չարդելուք շատ աղօթելը, այլ կ'արգելու դատարկարան եւ սնտկառ եւ անձնապատան աղօթքները:

Մեր վերը յառաջ բերած պարզարանութեամբ լուծած կ'ըլլանք նաեւ այն դժուարութիւնը, որ սոմանց կողմանէ յառաջ բերուած է, թէ՛ իսկ Ուլի Մարդոյ եկեալ՝ գտանիցէ՞ արդեօք հաւատոյ յերկրի խօսքերը, նոտիւնիսայ առակին հետ չեն կապեր, եւ բոլորովին տարբեր եւ անկախ նիւթ մը կը նկատեն: Մինչ, ինչպէս տեսանք, աղօթքին մէջ նկատի առնուելիք երկու կէտերը իրարու կը բաղադրուին, աղօթողը եւ աղօթքը ընդունողը, Աստուած ու մարդը: